

GRESSFORUM

02/18

BLADET OM GRESS TIL SPORTSBRUK

UTGIS AV: NORWEGIAN GREENKEEPERS ASSOCIATION

NGA 30 ÅR
1988–2018

SAMARBEIDSPARTNERE:

syngenta

PRESIDENTEN

HARDT ARBEID

Hallo folkens!

Vi er nå i månedsskiftet mai/juni når dette skrives, og vi på østlandet er vel enige om at det har vært en tøff start på årets sesong.

Mange har hatt store vinterskader som gjør at man ikke har fått åpnet ennå.

Og i en periode nå som vi jobber som hardest for å få ting på stell, kommer en varme som gjør alt av resåing etc til en prøvelse. Dette viser at vi må være "på" hele året.

Så har vestlandet hatt det litt bedre enn oss østlendinger, og det har de fortjent etter noen tøffe sesonger.

Det vil komme mer informasjon utover sommeren og høsten sammen med NGF når vi har fått analysert hva årsaken kan være.

Da forstår dere at årets Gresskurs er viktigere enn noen gang. Programmet er nesten klart, Mari har lekket litt og både det og stedet blir konge.

Husk 30-årsjubileum på Oustøen. Blir hyggelig, jeg garanterer :)

Vedrørende Mari sin oppsigelse så kommer vi med egen info før sommeren. Vi har fått til løsning som vil løfte NGA videre inn i fremtiden.

Agne Strøm
President NGA
Gamle Fredrikstad Golfklubb

Norwegian Greekeepers Association
CO/Norges Golf forbund
Postboks 5000, 0840 Oslo

Mobil: 482 31 655
E-post: adm@nga.no

Org.nr: NO 977 557 453 MVA

STYRET 2018

Agne Strøm (Gamle Fredrikstad GK)
President

Tlf: 978 72 983
E-post: as@gfgk.no

Styremedlemmer

Daniel Kristiansen (Fana GK)
Tlf: 982 55 627
E-post: daniel@fanagolf.no

James Bentley (Asker GK)
Mobil: 404 92 354
E-post: james@askergolf.no

Albert Holmgeirsson (Oslo GK)
Tlf: 952 47 457
E-post: Albert@oslogk.no

Duncan Bruce (Losby GK)
Tlf: 984 02 842
Epost: duncan@losby.no

Varamedlemmer for 1 år
(møter fast på styremøtene):
Alexander Berntsson (Trondheim GK)
Tlf.: 970 04 611
E-post: alexberntsson@gmail.com

Atle Revheim Hansen (Bærheim GK)
Tlf: 928 64 630
E-post: atlerhansen@hotmail.com

EAGLEMEDLEMMER:

REDAKTØRENS HJØRNE

Det begynte med et kart over en 9-hulls bane tegnet av Pål Midtvåge, en gammel Ransomes Jacobsen fw klipper, et nysådd jorde og meg selv hjemme på hjem-gården min.

Min far hadde anlagt en 6 hulls golfbane, og hadde fått tegnet om banen til en 9 hulls bane. Jeg skulle klippe opp fairway, og få hullene klare så snart som mulig til åpning. Backlapping, innstilling av aggregater -det var en ukjent teknisk verden- og heller ikke ante jeg noe om golf. Hvordan skulle fairway være, og hvor skulle den ligge i forhold til greenen? Banekartet synes jeg var vanskelig, men klippelinjer ble det etter hvert og 9 hull ble åpnet.

Det var ikke få telefoner til Ivar Ihlen forhandler av brukte Ransomes Jacobsen klippere den gangen. Når Ivar forklarte var det som han sto ved siden av meg og så akkurat det jeg så, det var herlig å kunne klare å reparere maskinene med Ivars hjelp. En elektrisk måler for strøm, sikringer og pågangsmot. Gresset ble klipt, banen var grønn og golferne var megaforntøye uansett hvordan roughen var klipt, om bunkerne var rakt, eller om greenene var jevne.

I entusiasmen dukket det opp barn og unge som ønsket å jobbe på banen, ja til og med menn i sin beste alder som gjerne ville bli greenkeepere. Entusiasmen og gleden ved å arbeide ute med en sport i vekst var stor. Interessen for greenkeeping var stor.

Entusiasmen blant medlemmene i golfklubben smittet over på meg som greenkeeper. Jeg fikk lyst til å vite mer om gress. Jeg ble medlem av NGA, fikk Gressforum i posten, ble sendt på Gresskurs for å lære mer om gress. Gjennom NGA ble jeg kjent med greenkeepere fra hele Norge. Jeg endte faktisk opp med å lede foreningen i noen år som Daglig Leder. Heldige meg!

Vi trenger entusiasmen og den ukompliserte gleden igjen hos våre greenkeepere. Gleden ved å utøve et fag, skape spilleforhold, produsere opplevelser. Den dag i dag er vi fremdeles en ganske stor gjeng som har vært i yrket over en lang periode. Noen har sluttet underveis, men andre har kommet til. De som lykkes og trives er fortsatt i gressbransjen, men for mange er kjærligheten til å jobbe med levende materiale, stedet eller kollegaer så sterk at de blir, til tross for påkjenningen det er å arbeide med naturen som viktigste faktor, med frivilligheten som arbeidsleder.

Arbeidsgivere i dag forventer mye, det er en vanskelig jobb å skulle skape og stelle anlegget. Gleden ved jobben blir for mange borte ved forventningene og kravene er høyere enn rammene tilsier, men noen får det også til godt. De gode eksemplene, vi trenger de for å finne løsninger i egen hverdag.

Vi trenger mer entusiasme, vi trenger forventninger i tråd med driftsrammene. Vi trenger flere golfere ute på våre anlegg. Våre medlemmer trenger å ha støttespillere i resten av organisasjonene ute på anleggene. Vi som medlemmer av NGA trenger faglig støtte og gode nettverk gjennom et aktivt NGA.

I denne utgaven av Gressforum har vi hovedfokus på vårt 30 års jubileum, men du kan også lese om vinterskadene som har preget golfnorge, forskning fra NIBIO, og om vår nye HMS-portal som vi i NGA har utviklet sammen med Reddibo.

Med ønske om en god sommer og høst.

*Mari Myhre,
Daglig leder, NGA
og redaktør i Gressforum*

VINTEREN 2017-18:

STØRRE SKADER ENN NORMALT PÅ TO AV TRE GOLFBANER PÅ SØRLANDET, ØSTLANDET OG I TRØNDELAG

En undersøkelse utført av Norges Golf forbund (NGF) i mai 2018 viste at mer enn halvparten av landets baner hadde større vinterskader enn normalt. De fleste av disse banene lå rundt Oslo og ellers på Sørøstlandet. På Vestlandet rapporterte bare 20 % av banene om større skader enn normalt.

AV: Trygve S. Aamlid, Tatsiana Espevig, Trond Pettersen, Wendy Waalen, Pia Heltoft og Jan Tangsveen, NIBIO Turfgrass Research Group og Pål Melbye, Norges Golf forbund

Til sammen 38 av landets ca 170 golfklubber deltok i NGFs web-baserte rundspørring om status på norske golfbaner etter vinteren. De fleste av svarene kom fra Østlandet (21 baner), men også Sørlandet, Vestlandet, Trøndelag og Nord Norge var representert med henholdsvis 3, 9, 3 og 2 golfbaner.

Undersøkelsen bekreftet at vinteren var spesielt tøff i de mest folkerike og banetette områdene rundt Oslo. I dette området var det jamt over store skader i Vestfold, Telemark og nedover på Sørlandet, mens Østfold og innlandsbaner i Hedmark og Oppland klarte seg noe bedre. I Trøndelag var det store lokale forskjeller, og i Nord-Norge hadde ingen av de to banene større vinterskader enn normalt.

På Sørlandet og Østlandet viste det samme mønsteret seg på NIBI-Os forsøksgreener. Her var skadene større på Landvik ved Grimstad enn på Apelsvoll ved Gjøvik. På Landvik

opplevde vi de største vinterskadene siden greenforsøka startet i 2001.

IS - IS - IS. På Østlandet oppgav de fleste golfklubbene at skadene skyldtes langvarig isdekke. Noen green-keepere var litt mer spesifikke og nevnte smelte vann som skadeårsak. Ikke bare greener, men også teesteder og fairwayer ble rammet. At tunrapp går ut om vinteren er ingen overraskelse, og rødsvingel vet vi fra før at kan være svak for is og smelte vann. Men i år ble også krypkveinsgreener rammet av isen, og det er mer uvanlig. En av klubbene rapporterte om 18.5 døde greener, 11 døde teebokser og 10-11 døde fairwayer! Bilde 1 forteller sitt om hvilke ismengder greenkeeperne hadde å kjempe mot på Vestfold GK.

NÅR DØDE GRESSET? I NIBIO har vi diskutert dette spørsmålet fram og tilbake, og vi har ingen fasit. På Landvik fikk vi den første snøen 11. desember,

og denne gikk etter hvert over til et tynt islag (Fig. 1). Men i julehelga var greenene helt bare, og det var ikke tele i bakken. Den 5. januar tok vi ut prøver til frysetest av ulike gressarter på en av USGA-greenene. Disse prøvene viste at gresset var i live, og frysetoleransen (LT50 = letal temperatur for 50% av plantene) ble bestemt til under -33 °C i krypkvein, -20 °C i rødsvingel, -16 °C i tunrapp og -15 °C i flerårig raigras. Mens frosttoleransen i rødsvingel, raigras og tunrapp var noen få grader dårligere enn forventet, var altså krypkveinen herdet som normalt, til tross for isdekke gjennom deler av desember og først i januar.

Fra 5. januar til 10. februar fikk vi en ordentlig 'av- og på vinter' med vekslende temperatur, dyp tele i greenene og nedbør dels som snø og dels som regn. I denne perioden fjernet vi snø og hakket is eller strødde på mørk sand flere ganger på mange av forsøks-greenene (Bilde 2-4), siste gang 12. feb.

Isfjerning på green nr 15, Vestfold GK, 4. april. Foto: Oddbjørn Tidemann.

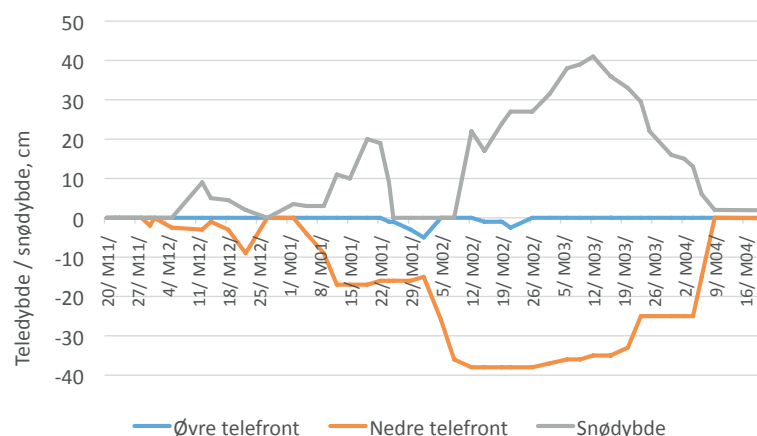
Selv om det aldri tok lang tid før is dekte greenene på nytt, håpet vi på denne måten å unngå et tett og langvarig isdekke, og vi fikk ingen opphoping av illeluktende gasser under isen. Temperaturen i denne perioden var heller ikke spesielt lav, aldri under -10°C i 2 høyde (5.feb., Fig 2.). Ved bakkenivå ble ikke temperaturen målt, men den var nok noen grader lavere, kanskje lav nok til å ta livet av tunrapp og raigras? Det er nemlig en kjent sak at gress som har vært under is har mindre frysetoleranse enn gress som ikke har vært dekket av is.

Fra 15.februar til 15.mars var vinteren mer stabil med opptil 50 cm snødekke (Fig. 1). I løpet av denne måneden ble nederste del av snødekket stadig mer kompakt og underst dannet det seg et 3-4 cm tykt, stort sett nokså porøst islag.

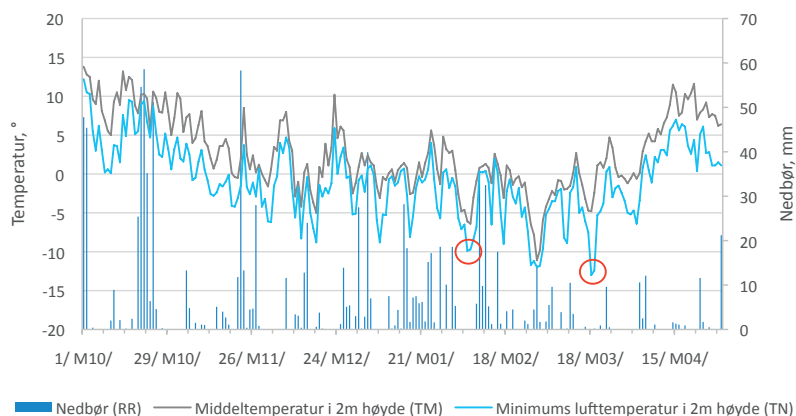
I uka fra 15 til 22.mars ble greenene frest for snø (Bilde 3) og det ble drysset ut mørk sand for å smelte isen. Her innser vi i ettertid at vi skulle hatt mer is i magen og ikke brydd oss så mye om isen på greenen! Fresinga ble utført med stor traktor, og vi ville sikre oss at det var tele i bakken slik at vi ikke skulle risikere å skade grenene. Så seint som natt til 19.mars fikk vi imidlertid vinterens kaldeste natt med -13°C i 2 m høyde og sannsynligvis under -15°C ved bakkenivå (Fig. 2). Greenene ble ikke dekket med duk etter fjerning, og i ettertid tar vi selvkritikk på at denne natta kan ha vært en medvirkende årsak at gresset døde. Et annet år vil enten anskaffe duker, eller vi må ha mer is i magen og vente med å fjerne snø og is til en skikkelig mildværsperiode.

130 DAGERS KOMPAKT ISDEKKE I OSLO OG PÅ KONGSBERG. På golfbanene i og rundt Oslo var isdekket mer langvarig enn på Landvik. Både

FIGUR 1: Teledybde og snødybde i fairway (sandjord) uten snøfjerning på Landvik gjennom vinteren 2017-2018.

FIGUR 2: Temperatur og nedbør gjennom vinteren 2017-18 på Landvik. Netter som kan ha vært kritiske for gressets overlevelse (spesielt tunrapp og raigras) etter fjerning av snø er markert med rød sirkel. De store nedbørmengdene fram til februar kom dels som regn og dels som snø. I februar kom nedbøren stort sett som snø.

2

3

4

BILDE 1-3: Snøfjerning og/eller ishacking på Landvik 5.jan. (til venstre), 16.jan. (i midten) og 29.januar (til høyre). (Foto 1 og 3: Trygve S. Aamlid. Foto 2: Tatsiana Espevig.)

BILDE 4: Fjerning av snø fra tunrappgreen 15.mars. Djup tele og et 2-4 cm tykt islag gjorde at vi kunne kjøre med stor traktor uten å skade greenen. Foto: Tatsiana Espevig

John Riiber på Oslo GK og Stefan Schön på Miklagard Golf forteller om djup tele i greenene fra starten av november. I midten av måneden kom det en mildværsperiode da de øverste 4-5 cm i greenene første tinte, deretter ble fylt av 20-30 mm nedbør som regn, og så frøs til igjen. John mener at det var dette kompakte islaget som skapte problemer og som gjorde at de på Oslo GK ikke fikk den samme positive effekten av å fjerne snøen og ventilere greenene som tidligere år.

– I de fleste år vil det porøse islaget som dannes under snøen være lett å fjerne, men i år var det underste islaget kompakt, tørt og satt helt fast i gresset, forteller John. Dette er et unntak, for i tidligere år har vi alltid berget greenene gjennom et aktivt snø – og isfjerningsprogram. Men dette året ble mer enn 130 dagers isdekke fra midten av november til først i april for lenge for krypkveinsgreenene på Bogstad.

John er også opptatt av at unntaks-vinteren 2017-18 ikke må bli en sovepute for ikke å ha beredskap og gjøre de nødvendige tiltak gjennom vinteren. I NGF's rundspørring svarte 80 % av klubbene at de hadde god beredskap og vurderte situasjonen forløpende gjennom vinteren med tanke på eventuelle tiltak.

'SMELTEVANNSIS' ELLER 'FORISET SNØ'. Både John Riiber og Bjørn Erik Dalshagen i Kongsberg GK er enig om at det er viktig å studere isens beskaffenhet. Bjørn Erik skiller mellom 'smeltevannsis' som er farlig og 'foriset snø' som gjør mindre skade. Den kompakte smeltevannsisen oppstår når smeltevann eller regn fryser på greenoverflaten, slik det gjorde etter mildværsperioden i november 2017. 'Foriset snø' er mer porøs og oppstår når regn eller smeltevann trenger gjennom snøen og danner større og større krystaller inntil de treffer

greenoverflaten. Her er også tykkelsen på snølaget viktig: Jo tykkere snøen er, jo større er sjansen for at krystallene skal vokse seg store slik at isen på greenoverflaten blir porøs. Vinteren 2017-18 hadde mer snø enn normalt og skulle slik sett ha dannet grunnlag for is av det mer ufarlige slaget. Men det hjalp altså lite når det var et mer kompakt islag nederst mot gresset.

I amerikanske rapporter brukes noen ganger begrepene 'black ice' og 'gray ice'. Dette samsvarer sannsynligvis omtrent med det Bjørn Erik kaller henholdsvis 'smeltevannsis' og 'foriset snø'.

UNNGÅ SMELTEVANN PÅ GREENENE.

Kongsberg GK har som en av få norske baner hundekvein på greenene. I forsøka våre har denne arten hatt større toleranse mot isdekke enn noe annet greengress, og Bjørn Erik kan da også fortelle om flere greener der hundekveinen overlevde mer 130 dagers isdekke. Dette var stort sett greener som lå på kalde og skyggefulle steder og som derfor unngikk at snø ble til smeltevann på solfylte dager i mars og april (Bilde 6 og 7). På greener som var mer eksponerte for temperaturveksling, og dermed smeltevann

som delvis stod og delvis strømmet over greenene, døde selv hundekveinen (Bilde 8).

På Miklagard er Stefan Schön også opptatt av smeltevannet. Gjennom vinteren 2017-18 tok han regelmessig inn prøver fra greenene, og det var først i tida rundt og like etter påske at overlevelsen gikk markant ned på greener der det gikk smeltevannselver over hele eller deler av greenen.

ANDRE ERFARINGER. På Landvik gjorde vi også noen andre erfaringer som kan være nyttig å ta med seg til et annet år:

- En to år gammel krypkveinsgreen med 5 % helling på alle ruter (designet for studier av overflateavrenning) overlevde bedre enn noe annen green. Dette understreker viktigheten av å få vekk is og smeltevann.
- Sortsgreenen (SCANGREEN) blir normalt aldri behandlet med soppmidler før vinteren, men høsten 2015 og 2016 ble noen krypkveinsruter sprøytet med soppmidlene Delaro og Medallion. Til tross for at denne behandlingen ikke ble gjentatt høsten 2017, overlevde disse rutene, mens krypkveinruter som ikke hadde vært

sprøytet i 2015 og 2016 døde. En slik langtidsvirkning av soppmiddel virker usannsynlig, men kan det tenkes at gresset gjennom hele 2017-sesongen var i bedre kondisjon og dermed bedre rustet før vinteren 2017-18?

- På en tredje green overlevde krypkvein sådd i 2016, mens krypkvein sådd i 2011 døde. Den eldste delen av greenen hadde mest filt, og på grunn av problemer med hydrofobisitet og hekseringer hadde det gjennom de siste åra vært brukt mye vætemiddel. Kan det være en sammenheng her?
- På en fjerde krypkveingreen (etablert i 2017) ble ikke snø og is fjernet på selve forsøksrutene, men på grenserutene i midten ble snøen frest av den 13.mars. Her var det bare 2 cm is under snøen og denne smeltet av seg selv dagen etter snøfjerning. På denne greenen overlevde gresset uansett behandling, men utover i april var grenserutene i midten der snøen hadde vært fjerna bleikere og i dårligere kondisjon enn forsøksrutene der snø og is hadde tint av seg selv (Bilde 8). Dette skyldes at det gamle klorofyllet nedbrytes >>

BILDE 6-7: Green nr 12 på Kongsberg GK. Hundekveingreener som unngikk smelte vann overlevde nær 130 dager med isdekke. Bilde til venstre og høyre tatt henholdsvis 9.april og 26.april. Foto: Bjørn Erik Dalshagen. **BILDE 8:** Green nr 18 på Kongsberg GK i begynnelsen av april. Der det gikk smelte vann over greenen hjalp det lite at hundekvein hadde stor toleranse for isdekke. Foto: Bjørn Erik Dalshagen. **BILDE 9:** På denne krypkveingreenen på Landvik hadde snøen blitt fjerna fra feltet i midten den 13.mars. På de grønne områdene på begge sider hadde snø og is fått smelte ned naturlig. Bilde tatt 6.april. Foto: Trygve S. Aamlid

av sterkt sollys, og at det tar tid før nytt klorofyll dannes. Ideelt sett bør derfor snø og is fjernes på overskyggede dager uten for sterkt sollys. Dersom (1) greenen ligger lyseksponert til, (2) smelte vannet har greit avløp, (3) det er lite eller ingen is under snøen, og (4) en ikke har mulighet for å bruke vårduker som beskytter mot nattefrost, vind, uttørking og sterk sol, er det derfor mye som tyder på at det er bedre å la snøen ligge og smelte ned av seg selv.

- I sortsforsøka på fairway (klippe-høyde 15 mm) på Landvik ble ikke snø og is fjernet gjennom vinteren. Her trodde vi lenge at både engrapp og rødsvingel var døde, men litt etter litt kom disse fairwayene tilbake av

seg selv med de artene som skulle være der, og ikke bare tunrapp! Noen steder overlevde også raigraset, men ikke i fotballfeltene der gresset hadde vært utsatt for intens slitasje helt fram til første uke av november. På Oslo Golfklubb så det lenge ut til at krypkveinsfairwayene var døde, men ifølge John Riiber kviknet disse til i løpet av mai, og dermed ble Oslo GK i stand til å åpne for spill på provisoriske greener fra 26.mai. Til sammen understreker disse observasjonene at gress som klippes høyere og utsettes for mindre slitasje har større sjanse å tåle vinteren enn gress på greener, sannsynligvis på grunn av større karbohydratereserve. Særlig for krypkvein forutsetter dette

imidlertid at fairwayene sprøytes med soppmidler før vinteren.

HVA KOSTET SKADENE? I NGFs rundspørring ble klubber med mer vinterskade enn normalt spurt om hvor lang utsettelse av baneåpninga de regnet med som følge av vinterskadene. Her varierte svaren fra 1 uke til mer enn 8 uker, med et gjennomsnitt på 3,5 uker. For 18 hullsbaner ble gjennomsnittlig tap av greenfee i denne perioden anslått til kr 200.000 (variasjon kr 100.000 – 300.000), mens kostnaden til reparasjon av skadene (arbeidstimer, maskinbruk, frø, gjødsel osv.) ble anslått til kr 218.000 (variasjon kr 20.000 til kr 800.000). ***

Lydløse på golfbane

Club Car

CLUB CAR TEMPO, NY MODELL - like lydløs, solid, kompakt kvalitet og like lettkjørt som tidligere modeller.

Lydløse biler skaper ro og trivsel. Vi garanterer min. 2 x 18 hull før ny lading (i flere år).

Gir god inntjening. Aluminiumsrammer gjør bilene rustfrie!

NYE CLUB CAR 4-SETER - kan gi bedre inntjening når flere går sammen.

Lydløse arbeidsbiler gir ro og trivsel på banen. Vi leverer komplett ballplukkerbil.

Både Golfbiler og arbeidsbiler kan leveres med LITHIUM batteri.

www.tfsport.no - Tlf 913 46 167 - ivar@tfsport.no

Ny adresse lager / kontor: Skotselvveien 607, 3330 Skotselv

ETTER INITIATIV FRA SOLA GOLFKLUBB OG SØKNAD FRA NORGES GOLFFORBUND: MINOR-USE GODKJENNING FOR KJEMISK BEKJEMPING AV ROTDREPER PÅ NORSKE GOLFBANER

Rotdreper (engelsk take-all, latin: Gaeumannomyces graminis) er en av våre vanligste sjukdommer i krypkvein, engkvein og hundekvein på sandbaserte greener. Særlig på unge greener angriper rotdepersoppen røttene og forårsaker tørre flekker som raskt vokser i størrelse.

AV: Av Trygve S. Aamlid, Hans Martin Hanslin, Ellen Svalheim, Eveliina Kallioniemi, Agnar Kvalbein og Bert Sandell, NIBIO

Tunrapp og rødsvingel er sterkere enn kvein-artene mot rotdreper, og sammen med løvetann og andre tofrøblada ugras kommer de ofte igjen i midten av flekkene. Soppen begynner å vokse om våren når jordtemperaturen passerer 10 °C, men skaden blir vanligvis ikke synlig før fra slutten av juli og utover.

Noen kaller flekkene 'djevelen fotavtrykk', og det er liten tvil om at de går ut over putte-kvaliteten (bilde 1). På eldre greenen er flekkene som regel mindre synlige fordi det bygges opp en mikroflora i jorda som motvirker soppen, men i tørre år kan det likevel komme tilbake symptomer som viser at røttene ikke fungerer optimalt.

PH OG GJØDSLING. Det har vært hevdet at rotdreper skyldes for høy pH i rotsonen, men i et tidligere forsøk på Landvik var rotdreperangrepet like stort enten USGA-sanden var blanda med Sphagnum-torv (pH 4,9) eller med hage-park kompost (pH 7,5). Kalking av sure, torvbaserde greener førte imidlertid til eksplosjon i rotdep-erangrepet, så en viss sammenheng er det nok likevel. Det bekreftes også av at regelmessig gjødsling med ammoniumsulfat eller annen surtvirkende

gjødsel bidrar til å holde rotdreperen i sjakk. Dette kan både skyldes pH-efekten og – mer generelt – at rikelig tilgang på nitrogen, fosfor, kalium og andre næringsstoffer reduserer skadevirkningen av at røttene ikke fungerer optimalt.

Gjødsling med mangansulfat vår eller høst er et annet tiltak mot rotdreper. Heckman et al. (2003) fikk like god effekt av å bladgjødsle med mangan om høsten som om våren, men det var igjen grunn til å øke den årlige tilførselen utover 0.23 kg Mn/daa.

I de nevnte forsøket på Landvik hadde vi også med ruter der USGA-sanden var blanda sammen med kloakkslam-kompost, dvs. tørka kloakkslam kompostert sammen med granbark. Til tross for svært høy pH (7,9) var disse rutene helt fri for rotdreper. Mulige årsaker til dette kan være at granbarken inneholdt antistoffer, eller at kloakkslammet inneholdt mangan eller andre tungmetaller som motvirket rotdreper.

Sammenlikna med torv hadde kloakkslamkomposten også andre fordeler som tilsetningsstoff til sanden på USGA-greener, og dette er et tema vi gjerne skulle ha forska videre på. Men i dag er det ingen norske leverandører

som tilbyr USGA-sand blanda med kloakkslamkompost til konstruksjon av greener.

KJEMISK BEKJEMPELSE AV ROTDREPER. Ingen plantevernmidler har 100 % virkning mot rotdreper. I USA er det likevel oppnådd god virkning med to sprøytinger med to ukers mellomrom med azoksystrobin, enten alene eller sammen med propikonazol, når jordtemperaturen ligger mellom 10 og 18 °C om våren eller høsten (Koch 2007).

Azoksystrobin er det aktive stoffet i soppmidlene Amistar, som er beregnet for landbruk, og Heritage som er beregnet for gress til grøntanlegg. Bare Amistar finnes på det norske markedet, men i Sverige er Heritage nylig godkjent og vil bli markedsført fra 2019-sesongen. Ifølge etiketten vil da svenske baner kunne sprøyte mot rotdreper med Heritage inntil to ganger pr år, hver gang med en dose tilsvarende 25

g azoksystrobin pr daa. Per dato har svenske baner også tilgang på Headway, som i tillegg til azoksystrobin også inneholder propikonazol. Her er det tillatt å sprøyte totalt fire ganger pr år med en dose tilsvarende 19 g azoksystrobin + 31 g propikonazol pr daa.

BILDE 1: Kraftig rot dreperangrep på krypkveingreenen på Landvik høsten 2005. Andre grasarter og ugras er i ferd med å komme igjen i midten av flekkene. Foto: Trygve S. Aamlid.

Årsaken til at det er tillatt å sprøyte flere ganger med Headway enn med Heritage er at Headway inneholder to aktive stoffer, og at faren for utvikling av resistens derfor anses som mindre. Men ifølge Syngentas nordiske representant Lars Tveter er Headway på vei ut av det nordiske markedet, så i framtida må svenske greenkeepere klare seg med Heritage mot rot dreperangrep.

STORSKALAFORSØK PÅ SOLA GOLF-BANE. Her hjemme er Sola GK ved Stavanger en av banene sliter med rot dreper. Banen ble etablert i 1999 med rødsvingel/engkvein-greeners. Rot dreperangrepene viste seg tidlig, mest i engkvein, men banesjef Bjørn Kenneth Sele mener også å ha sett angrepne rødsvingelplanter. Situasjon

en ble ikke bedre etter at han i 2015 begynte å så inn krypkvein (Teeone + Cobra Nova + Independence). Rot dreperflekkene viser seg regelmessig til tross for at det gjødsles med ammoniumsulfat og mangansulfat, og at siste pH-måling viste bare 5.2.

Siden Headway eller Heritage ikke finnes på det norske markedet, foreslo Bjørn Kenneth Sele høsten 2016 at Norges Golf forbund skulle søke Mattilsynet om en såkalt minor-use registrering til bruk av Amistar på norske golfbaner. Vi i NIBIO hjalp NGF med søknaden til Mattilsynet, og vi innhenta samtidig tillatelse til å gjøre et enkelt storskalaforsøk på Sola GK med behandling av hele greeners med Amistar, 2 x 100 ml/daa (= 2 x 25 g azoxystrobin, altså tilsvarende den svenske etiketten for Heritage). Noen

av greenene skulle settes igjen som ubehandla kontroll, og Bjørn Kenneth valgte selv hvilke greeners som skulle behandles. Han sprøyta Amistar (100 ml/daa) i tankblanding med vætemidlet 'Pervade' (200ml/daa i væskemengde 80 l/daa) 29.mai og 28.juni og fulgte opp med registrering av rot dreperangrepet fram til 1.september.

På grunn av svært mye nedbør fra midten av juli og utover ble de synlige rot dreper-symptomene i 2017 mye mindre enn åra før (Bilde 2 og 3). Synlige angrep ble bare sett på de ubehandla greenene. Bjørn Kenneth forteller at han kanskje ikke var helt nøytral når han valgte ut hvilke greeners som skulle behandles og hvilke som skulle være ubehandla kontroll. Det var greenene med størst angrep i 2016 som ble behandla, og slik sett er det >>

oppmuntrende at disse greenene var helt uten angrep i 201 (Fig. 1). Selv om de vanlige kvalitetskrava til et feltforsøk ikke er oppfylt, må vi derfor kunne si at storskalaforsøket bekrefter de amerikanske erfaringene om at azoksystrobin har og virkning på rotdreper.

MATTILSYNETS VEDTAK: MAKS. ÉN SPRØYTING PR ÅR. Svar fra Mattilsynet på NGF's søknad om minor-use registrering kom i månedsskiftet juni/juli 2017. Vedtaket sier at NGF's medlemsklubber gis tillatelse til sprøyting med Amistar i dosen 100 ml/daa en gang pr år. Søknaden om å få sprøyte to ganger pr år ble avslått med henvisning til faren for at rotdrepersoppen skal utvikle resistens.

I sitt vedtaksbrev til NGF skriver Mattilsynet at de har lagt vekt på at Amistar bare inneholder ett aktivt stoff og saken kanskje ville ha stilt seg annerledes om man heller hadde søkt om å få bruke et kombinasjonspreparat. Spørsmålet er derfor om NGF i tillegg til Amistar også bør søke om et minor-use godkjenning av et annet preparat som også finnes på det norske markedet, og som har en annen

virkemekanisme mot rotdreper. Et slikt preparat kan f.eks være Bumper 250 EC (propiconazol). Ett annet alternativ kan være at Syngenta søker om ordinær godkjenning av Heritage i Norge, på samme måte som i Sverige.

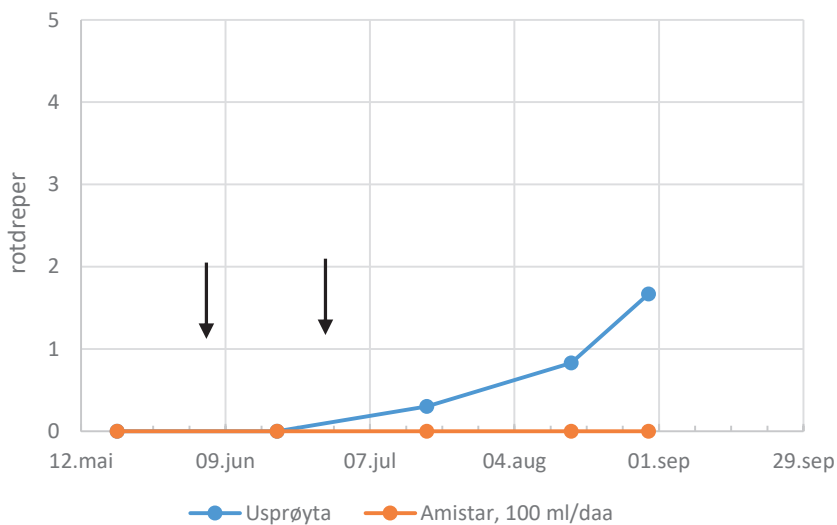
KAN VI FORVENTE VIRKNING AV BARE ÉNSPRØYTING ? Selv om vi gjerne skulle hatt muligheten til å sprøyte to ganger, er det grunn til å tro at golfbaner som sliter med rotdreper vil ha stor nytte av én årlig sprøyting med Amistar. Jeg har forelagt dette for to uavhengige amerikanske kolleger som begge har erfaring med bekjemping av rotdreper, og begge er klare på at 'one application is far better than no application'. Greenkeepere som ønsker å benytte denne muligheten må laste ned tilleggsetikett/ansvarserklæring fra <https://www.golfforbundet.no/klubb/anlegg/grontfaglig/>. Sprøyting i september-oktober kan prøves, men bedre virkning oppnås sannsynligvis ved sprøyting når jordtemperaturen har nådd 10°C om våren.

Når dette skrives 22.mai, hadde Bjørn Kenneth Sele ikke sprøytet med Amistar, men han hadde planer om å gjøre dette innen 1.juni. Minor-use tillatels-

en gjelder fram til 30.juni 2019.

På tilleggsetiketten til Amistar står det at preparatet bør blandes med et vætemiddel og at det skal brukes stor væskemengde (50-100 L/daa), evt. vannes forsiktig etter sprøyting for at preparatet skal trenge med i rotsonen. Ny forskning i USA viser imidlertid at over 90 % av tilført mengde azoksystrobin ble bundet i filtlaget, dvs. de øverste 2 cm uansett om preparatet ble blanda med Revolution eller ikke, og uansett om det ble ikke vanna eller vanna med 8 mm like etter sprøyting (Anonym 2018). Det viktigste er derfor å sprøyte med stor væskemengde og til riktig tid. Blanding med vætemiddel er sannsynligvis viktigere for å oppnå god effekt av azoksystrobin mot hekseringer enn mot rotdreper (Fidanza et al. 2001, Anonym 2018).

Tidligere forsøk på Landvik har vist stor fare for utlekking av azoksystrobin til grunnvann eller grøftvann ved sprøyting på nyanlagte greener uten organisk materiale i vekstmediet (Aamlid et al. 2009). På slike greener (f.eks. California-greener) bør en derfor unngå å sprøyte med Amistar inntil det har bygget seg opp et filtlag. ***

FIGUR 1: Virkning av to gangers sprøyting med Amistar (100 ml/daa) om våren/forsommeren på utvikling av rotdreper på grenene på Sola GK i 2017. De to sprøyte-tidene er markert med piler.

BILDE 2: Green nr 5 på Sola GK 16.aug 2017. Denne greenen hadde betydelig rotdreperangrep i 2016, men ble sprøytet med Amistar to ganger i forsommeren 2017. Etter dette var det ingen symptomer resten av sesongen. Foto: Bjørn Kenneth Sele.

BILDE 3: Green nr 10 på Sola GK 16.aug 2017. Denne greenen hadde moderat angrep i 2016 og ble ikke sprøytet i mai/juni 2017. Til tross for rikelig nedbør begynte nye symptomer å vise seg i slutten av juli og utover. Foto: Bjørn Kenneth Sele.

REFERANSER

Aamlid, T.S., Espevig, T., Molteberg, B., Tronsmo, A., Eklo, O.M., Hofgaard, I.S., Ludvigsen, G.H. & Almvik, M. 2009. Disease control and leaching potential of fungicides on golf greens with and without organic amendment to the sand-based root zone. *International Turfgrass Research Journal* 11: 903-917.

Anonym 2018. Influence of management practices on distribution of fungicides in golf course turf. Submitted to *Agronomy Journal* May 2018

Fidanza, M. A., Sanford, H., Wetzel, H. Jr., Nattle, J. S. 2001. Evaluation of fungicides and soil wetting agents for fairy ring management on creeping bentgrass. *Fungicide and Nematicide Tests*. 58:T038.

Heckman, J. R.; Clarke, B. B.; Murphy, J. A. 2003. Optimizing manganese fertilization for the suppression of take-all patch disease on creeping bentgrass. *Crop Science*. July/August. 43(4): 1395-1398.

Koch, P. 2007. Timing of Fungicide Applications. for Root- Infecting Fungi. *The Grass Roots* 36(2): 25-27.

Våren er over:

SOMMERTØRKEN ER HER

Noen trekker et lettet pust over at banen er grønn, og greenene er av god kvalitet. Andre strever fortsatt med å få opp kvaliteten etter en svært tørr og varm mai.

Av Mari Myhre

Kombinasjonen vinterskader, resåing og tørke er verst tenkelig, og mange av våre medlemmer har arbeidet lange dager nå i mai for å sikre vanntilførsel så godt det lar seg gjøre.

Gresskvaliteten er ulik på de banene NGA har besøkt nå i vår, det er helt klart store forskjeller mellom baner og distrikt. Noen strever i motbakke, andre kan surfe på en grønn bølge og har gode dager.

Vanningsanleggene har vært i bruk igjen, etter flere våte sesonger, er nå vanning igjen helt vesentlig for å få til en reetablering, og for å kunne skape en god gresskvalitet.

Bildene viser glimt fra Rjukan GK, Vrådal GK, Norsjø GK, Grenland og Omegn GK og Kongsberg GK. Det er inspirerende å møte våre flotte medlemmer, men også å få møte nye ansatte i gressbransjen. Det kan se ut til at vanning blir viktig for sesongen 2018. Se gjerne videoen om vanning som ligger på nga.no under grunnkurs i greenkeeping, eller søk i vårt fagarkiv om vanning. Det er mye godt fagstoff lett tilgjengelig. ***

1. Fra Norsjø GK. 2. Fra Kongsberg GK.
3. Rjukan GK har en fin 6-hulls bane med vanning på alle hull. 4. Vrådal GK kunne vise til stort sett god overvintring, men puttinggreenen var preget av vinterskader. 5. På Norsjø var vanningen i gang for å sikre god vekst. 6. Bjørn Erik Dahlshagen er fornøyd med ombygging av hull 14. 7. Headgreenkeeper på Grenland Jan Erik Aasen. 8. Trond Brubak er ny headgreenkeeper på Nordsjø GK. 9. En gammel bunkerrake har fått makeover i vinter på Kongsberg GK.

GRESSKURS

24. NOVEMBER TIL 1. DESEMBER 2018

For fullstendig program og informasjon se nga.no/gresskurs

Dette er noe av det vi skal få høre:

- Førstegangskurs sprøytemiddelsertifikat ved Syver Opstad
- Skjøtselplanlegging og miljøarbeid ved Peter Edman (SGA)
- Vinterskader, Idrett og organisasjon ved Pål Melbye (NGF)
- Course Setup med Fanny Sunesson (tidligere profesjonell caddie bla.a for Nick Faldo)
- Ombygging ved Erik Dahl (Course Manager, Kungl. Drottningholm GK)
- Vedlikehold, forberedelser til «The Open», og prosjekter på vinterskjøtsel ved Gordon Moir (director of Green-keeping fra St.Andrews Link Trust)
- Teknisk utvikling- fremtidens klippere, Teodor Denchev (TORO)
- Daglig vedlikeholda av maskinpark, optimering av innstillinger, edge-aggregater ved Aders Månsson (Hako ground and garden)
- Dr. Andy Owen med tema høst og vinterforsøk (ICL Everris, Felleskjøpet Agri)
- Våre samarbeidspartnere på Albatross og Eagle presenterer egne produkt og tjenester ilt kursuken, og til sammen blir dette et fantastisk program. Jeg tror dere forstår at vi gleder oss enormt !

Invitasjon og informasjon ligger via nga.no/gresskurs og i vår kalender. Prisen er Kr 11 255,- per person i dobbeltrom. Påmelding gjøres direkte til Golfbreaks: cberg@golfbreaks.com

Fly bestilles av den enkelte. For å få transfer fra Malaga til hotellet må dere booke en av disse flytidene:

For de som flyr med Norwegian vil det være fire muligheter når de lander 24. november: 10:20, 17:15, 19:40, 23:45. Med SAS er det kl. 13:10.

Transfer for hjemreisen blir da for de med Norwegian flybilletter: 05:00, 07:05, 10:50 og 14:00. Med SAS er det 02:00 og 08:25.

For de som ankommer eller reiser på andre datoer enn 24. november og 1. desember, vil vi anbefale å leie bil – eventuelt kan vi sette opp en transport om det blir mange.

NYHET!

NY HMS-PORTAL FOR GOLFKLUBBER!

REDDIBO har sammen med NGA utarbeidet en HMS portal for golfklubber og baneselskap.

REDDIBO OG NGA SIN HMS PORTAL

Arbeidsmiljøportalen gjør det lettere å komme i gang med HMS arbeidet, og det forenkler for golfklubber å leve opp til loven. Systemet oppfyller myndighetskravene. Systemet gir:

- Overblikk over arbeidsmiljøarbeidet
- Øker tryggheten
- Sparer tid
- Senker terskelen for å komme i gang

Det er stort fokus på arbeidsmiljø, og dette fokuset ser vi også ute hos golfanleggene. Dette fører til flere krav til virksomhetene, og disse kravene gjelder også for golfklubbene. Golfanleggene har et potensielt risikofyllt arbeidsmiljø, og arbeidsmiljøloven gjelder for alle virksomheter og organisasjoner.

En ansatt regnes som en ansatt, sesongansatt, praktikant, selv frivillige som utfører arbeid- og innleid hjelp via et bemanningsselskap omfattes til en viss del av klubbens ansvar ift

arbeidsmiljø.

NGA har gjennom flere år hatt fokus på å snakke om HMS arbeidet ute i klubbene. Det er et stort behov for å gjøre det enklere å ha et godt system. Det er viktig at systemet ikke er personavhengig, men at det følger bedriften eller organisasjonen. Det overordnede ansvaret for HMS ligger på golfvirksomhetens styre, eller styre i den organisasjonen som drifter anlegget. I det daglige arbeidet er ansvar og myndighet tillagt daglig leder, eller styrets leder der man ikke har daglig leder.

Hensikten med et HMS-system er å kvalitetssikre arbeidet med å ta vare på de ansattes arbeidsmiljø, forebygge skader på personer og bygninger, samt hindre risiko for forurensning av miljøet.

Golfanleggene har ofte en presset bemanningssituasjon, og de ansvarlige har ofte en stor arbeidsbelastning. Dette medfører at det er vanskelig å sette av tid til å bygge opp et system

til bruk på anlegget. Det holder heller ikke å bygge opp et system, det skal også arbeides med kontinuerlig og bli en del av den daglige driften. HMS arbeidet må gjøres systematisk, og kontinuerlig.

Reddibo har sammen NGA (Norwegian Greenkeepers Association) utviklet HMS portalen for å gjøre det enklere for golfanleggene å komme i gang med arbeidet. Daglig Leder eller styreleder på golfanlegget har ansvaret for dokumentasjonen som viser at det eksisterer et system som ivaretar tryggheten for de som utfører arbeid. Alle som arbeider på anlegget skal involveres i det systematiske HMS-arbeidet.

Portalen har en enkel struktur som fylles med dokumenter og informasjon som inneholder det man normalt finner ute på golfanlegg. I stedet for å begynne med blanke ark og bygge stein for stein har man her ferdige dokumenter som passer til anlegget.

Brukergrensesnittet er enkelt og over-

siktlig. Ved innlogging vises en side med ulike ikoner som viser hoveddelene i systemet. Det er enkelt å få overblikk over portalen. Gjennom å klikke på et ikon vises den relevante informasjonen for den delen. For eksempel sjekklister, klikker du på sjekklister vil du finne online dokumenter og lenker til lover, samt andre nyttige sider på web. For å gjøre det enklere å følge opp finnes det en planleggingsfunksjon som sender påminnelser til den som står som ansvarlig for oppgaven.

NGA ser frem mot å presentere portalen for greenkeepere og ansvarlige ute på norske anlegg. Vårt hovedmål er at flere av anleggene vi representerer skal ha et HMS arbeid som ivaretar våre medlemmer og arbeidsplassen. Ved å gjøre dette systemet tilgjengelig i Norge hjelper vi bransjen å oppfylle krav, men å få orden på helse, miljø og sikkerhetsarbeidet gir mange fordeler. Å sikre de ansattes helse, og med det evnen til å arbeide er en viktig forutsetning for lønnsom drift. ***

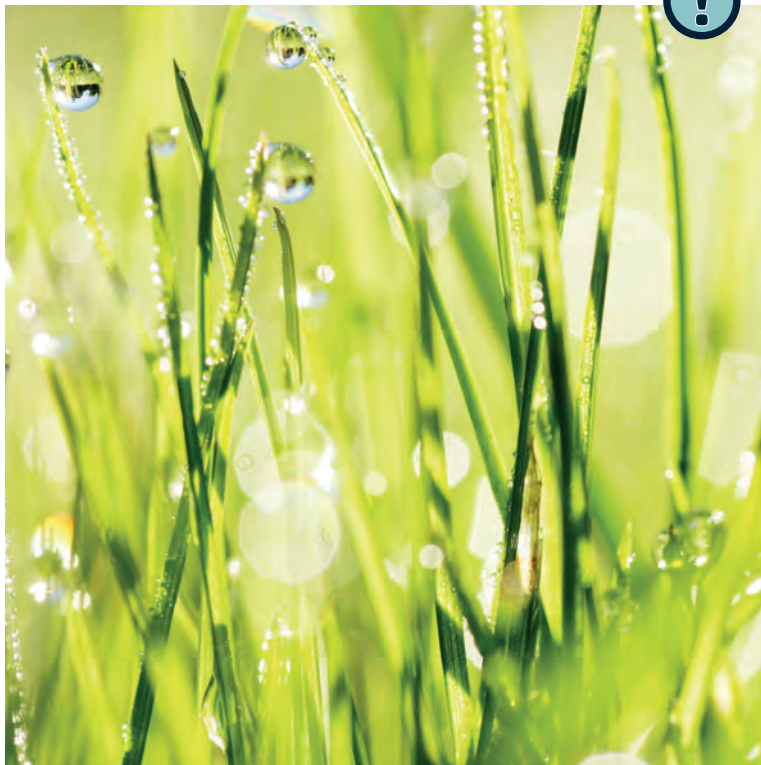

ØNSKER DU Å PRØVE PORTALEN?

Ta kontakt med NGA,
adm@nga.no

FØLGENDE PRISER GJELDER:

Kr 450,- per mnd. for opptil 9 brukere. (Kr 350,- per mnd for en bruker.) Oppstartskostnaden er kr 3 000 per brukersted. (Alle kostnader i NOK)

PLANTEVERN

Det skjer stadig endringer i registrering av plantevernmidler. Det er viktig å holde seg oppdatert slik at all bruk skjer i henhold til regelverk. Les mer om integrert plantevern, kjøp, bruk og merking av produkter via nga.no/plantevern.

Qualibra

Tenker
dypere

Ny vannings- og vannbeskyttelsesteknikk som flytter vann fra bladets ytre og holder det dypere og jevnere i rotsonen.

Syngenta Crop Protection UK Ltd. Registered in England No. 849037. CPC4 Capital Park, Fulbourn, Cambridge CB21 5XE. Email: customer.services@syngenta.com Web: www.greencast.se
Qualibra® is a Registered Trademark of a Syngenta Group Company. All other brand names used are trademarks of other manufacturers in which proprietary rights may exist. Always read the label and product information before use. For more information including warning phrases and symbols refer to www.greencast.co.uk ©Syngenta AG February 2017. GQ 03755.

JUBILEUMSFEST OG NGA-MESTERSKAP 27. AUGUST

Velkommen til å feire NGA 30 år på Oustøen CC!

26/8 Ankomst for tilreisende
27/8 Utslag NGA mesterskapet kl 11.00
Jubileumsmiddag kl 19.00
28/8 Avreisedag

OVERNATTING:

Medlemmer kan slå opp telt, og fortøye båt til kr 0,-. Vi har begrenset plasser for overnatting på hotellet på øya, men det er mulig å booke seg inn på hotell på Fornebu.

PÅMELDING:

Påmelding til adm@nga.no. Hotell bookes av den enkelte. For mer informasjon se www.nga.no/kalender.

Opplev nye prestasjonsstandarder

- Behold bladbeskyttelsen og overflatens kvalitet
- Hindre utvikling av skader, som tørre flekker
- Bedre utnyttelse av vanningsressurser

For ytterligere informasjon se Syngentas svenske hjemmeside www.greencast.se

syngenta.

Distribueres i Norge av Felleskjøpet
Tlf.: +47 46417909 Epost: espen.bergmann@felleskjopet.no
Web: www.felleskjopet.no

Distribueres i Sverige av Indigrow AB
Tlf.: +46 702485080 Epost: hakane@indiegrow.com
Web: www.indiegrow.com

TM

NGA 30 ÅR: TILBAKEBLIKKET

NGA er inne i sitt 30. år! I våre tre utgaver av Gressforum tar vi et blikk tilbake i historiske utgaver, ett tiår om gangen. Denne gan har vi plukket ut en artikkel fra nummer 1/05 skrevet av Agnar Kvalbein. Agnar har her intervjuet Tor Senstad tidligere president og æresmedlem av NGA.

Intervju Gressforum 1/2005
ved Agnar Kvalbein:

Tor Senstad

Prosjektleder i firma ISS Skaaret AS. Tidligere president i NGA, redaktør av Gressforum, bonde og emigrant til Canada.

En vindfull, men strålende novemberdag ruller jeg inn på Ulvilrud Gård et par mil nord for Hamar. Et staslig tømret hus fra begynnelsen av 1800-tallet utgjør østre vegg på tunet som omkranses av låve i sør og stall i nord. Mot vest gir tre hester liv til landskapet. Trær uten løv og nedvisnede sommerblomster minner om livets forgjengelighet. At livet kan være kort og at døden er virkelig har Tor fått erfare de siste åra. Han opplevde tapet av ei lita datter for fem år siden. I fjor døde kona av kreft. Nå bor han i det store huset sammen med Birgitte på 9 år. Eldste datter, Hedvig, som er 17, har reist til Ecuador som utvekslingsstudent. Neste år blir det mer liv i huset. Da kommer en AFS-utvekslingsstudent i retur for å bo på Ulvilrud. Tor forbereder seg godt med å pusse opp hele andre etasje og støyisolere skikkelig. Kvalitet og grundighet er vel typisk for denne mannen. Han har også stor glede av å systematisere alt som kan systematiseres. På do henger en sirlig samling av lavarter i glass og ramme. På bordet ligger en komplett samling av Gressforum og tidlige nyhetsbrev fra NGA. Slektsgransking er viktig hobby.

Jeg skulle spurt litt mer om dette med sorgen og livet som enkemann, men jeg kjenner at det er ikke så lett å spørre, enda Tor virker så

trygg og sterk der han sitter i den dype sofaen. I bilen tilbake angrer jeg på at jeg var så feig.

De siste årene har Tor flere ganger vært langtidssykmeldt, men i sommer har han forsøkt seg på jobb igjen noen måneder. Det går bra på jobben, men en datter på 9 har førsteprioritet i livet nå. Pendlingen til anlegg langt borte er derfor ikke noen ideell arbeidssituasjon.

Tor vokste opp på slektsgården som minstemann av 4 søsken. I konfirmasjonspresang fikk han en billett til Canada for å besøke storebror som hadde emigrert dit i 1971. I flere sesonger hadde han sommerjobb på brorens maskinstasjon. Etter agronomutdanning på Jønsberg emigrerte han til Canada i 1979 for å kunne arbeide lovlig. Canada ga allsidig maskinerfaring, gode engelskkunnskaper og interesse for golf.

Men allerede 1981 kom spørsmålet om hvem som skulle overta gården. Eldste bror var godt etablert som kiropraktor i Harstad og etter et telefonmøte mellom brødrene ble det raskt bestemt at Tor skulle overta gården hjemme. Så våren 81 kjøpte han en brukt Massey Fergusson tresker og startet opp med 400 mål korn. Gården drev han selv til og med 1996. Da ble jorda forpaktet bort. Tor angrer ikke

på den avgjørelsen. 400 mål er for lite å leve av, og det er ikke mulig både å drive gård og bygge golfbaner uten at kvaliteten på arbeidet blir for dårlig.

Kvalitet til riktig pris er blitt et viktig uttrykk etter årene i anleggsbransjen. Jeg ønsker å øke kvalitetskravene i hvert nytt prosjekt vi går inn i. Vi har med oss mange erfaringer fra tidligere prosjekter som gjør at vi vil gjøre tingene bedre hele tiden. Dessverre har de fleste byggherrene ikke samme begrepene om kvalitet. Derfor opplever vi at det er arkitektene som fungerer som kontrollører og stiller krav til oss som utbyggere. Noen ganger opplever det litt uheldig at arkitekten skal stille kravene og ikke den som skal betale for produktet.

Tor sier med et smil at han ble engasjert i Skaaret fordi han brukte Gressforum til å kritisere anleggsfirmaene som ikke gjorde en god nok jobb. En torsdag i 1993 ringte Per Ottar Skaaret fordi han trengte hjelp til et prosjekt på Randsfjorden. Han ville at jeg skulle starte allerede mandagen. Jeg startet arbeidet på fredag. Noen uker etter skrev jeg kontrakt med Skaaret og ble ansatt i firmaet.

Interessen for golfbanebygging startet med Hedmark golfklubb sin bane i 1987.. Banen

Gressforum ble startet fordi vi fikk munncurv i bladet til NGF. Jeg måtte kjempe for å få en plass i banekomiteen til NGF. Vi ble sett på som et hår i suppa.

gikk seinere konkurs og er i dag Elverum golfbane på Starmoen.

Gresskursene kom før NGA. Banekomiteen i NGF v.Finn Miele sammen med Alfred Jonsson som var head greenkeeper på Bogstad samlet det første kurset på Bogstad i 1986. Finn Miele i NGF var viktig støttespiller. Hans firma arrangerte det neste kurset på Norsk Frøforsyning (på Sælid ved Hamar) i 1987. Den vinteren bestemte vi oss for at under neste samling skulle vi lage en forening.

I mars 1988 ble NGA stiftet på Nymoen Hotell ved Randsfjorden. De 6 personene og 4 firma som var samlet puttet et par hundrelapper hver i potten og valgte en formann. Den første lederen het Christer og var fra Oustøen. Til tross for 2000 kroner i kassa skjedde det praktisk talt ingenting det første året.

Men allerede året etter økte antall medlemmer til 44. Den sommeren ble det arrangert maskinutstilling på Starmoen og det ble gitt ut et informasjonsskriv til medlemmene med invitasjon til gresskurs i Odense våren 1990. Odense ble valgt fordi Martin Petersen var den selvskrevne foreleser. Han var faktisk hovedforeleser for de 9 første gresskursene. Han har hatt stor betydning for den faglige utviklingen for norske greenkeepere sammen med bl.a. Sven-Ove Dahlsson.

De første åra var det mye entusiasme og dugnadsånd. Etter hvert måtte vi frikjøpe presidenten en måned for å gjennomføre Gresskurset.

Statusen til greenkeeperne var ikke så stor til å begynne med. Å presentere seg som representant for greenkeeperne på golftinget ble møtt med en skarp tone. Det kom slengbe-

merkninger om manglende utdanning, og koblingen med firmaene i bransjen ga grunnlag for mistenksomhet. Vi følte oss som søppelmannen. Et nødvendig onde. Det var kanskje disse følelsene som var grunnlaget for NGA sin suksess. Etter noen år var vi ikke lenger ensomme i hver vår dal. Vi spredte navnelister og telefonnummer til de få banene vi hadde. Gresskursene gjorde at alle ble på fornavn og telefonrådene ble snart varme.

NGA gjorde miljøet lite. Alle visste snart det meste om hva som skjedde. Dette gjorde det tøffere for firmaene. Tidligere hendte det at pristilbudet på en greenclipper kunne variere med +/-100.000. Slike muligheter for lettjente penger forsvant fort.

Gressforum ble startet fordi vi fikk munncurv i bladet til NGF. Jeg måtte kjempe for å få en plass i banekomiteen til NGF. Vi ble sett på som et hår i suppa. Men våre svenske kolleger i SGA bidro til å gi oss legitimitet. De inviterte til nordisk samling for banekomiteer. Da inviterte de også en representant for NGA. SGA betalte regningen, og viste på den måten de norske delegatene at greenkeeperne hadde en plass i banekomiteen. I det hele tatt har SGA betydd mye som modell for utviklingen av NGA.

Seinere kom Paal Midtvåge til NGF. Han og Stål Bø utgjorde et bra par. De skapte en god utvikling.

Gressforum var mye arbeid. Jeg eide Gressforum og drev det for egen regning og risiko i fire år fram til Thor Smaalund skulle overta det hele i 1997.

Ansaret for Gressforum var som en fødsel hver gang. Men det var sjelden tilbakemelding

fra leserne. Slik er det vel å drive informasjon. Men informasjon er viktig. Det er et umettelig behov for å få vite hva som skjer. Det å være informert skaper et eierforhold som det er viktig for NGA.

Tor Senstad er først og fremst banebygger. I 1987 startet han opp på Hedmark golfklubb med egne maskiner. I 1993 var han gjennom Skaaret engasjert i utbyggingen av de 9 første hullene på Randsfjorden. Det morsomste prosjektet hittil, har vært Meland. Her klarte vi å skape entusiasme rundt prosjektet. Det skyldes ikke minst Namtvedt senior som ikke bare hadde en teoretisk utdanning i "human relations", men som i praksis tok vare på alle som deltok. 20 mann inntok den gamle husmorskolen og gjorde den om til anleggsbrakke. 30 mann til middag hver dag. Ukentlig interesse fra aviser og riksdekkende-TV.

Miklagard var et større prosjekt i kroner, men ble en helt annen opplevelse. Først og fremst en utfordring i å forholde seg til personer fra ulike kulturer. Små norske forhold møtte folk som var vant til å bygge ut anlegg rundt store Hilton-hoteller i Østen. Noen av våre dyktige norske under-entreprenører ble nok fornærmet... Det var allikevel en spennende opplevelse å få samarbeide med med en arkitekt som regnes blandt de fem store i verden.

Holtmark blir en flott bane. Her er det en gjennomført enhetlig arkitektur.

Vi forlater eks-president Tor Senstad her. Det siste prosjektet blir det beste. Siste nytt er at Tor har sagt opp stillingen sin hos ISS Skaaret for å kunne prioritere det som er viktigst nå: Barna. ***

NGA 30 ÅR: TILBAKEBLIKKET

*NGA er inne i sitt 30. år!
I våre 3 utgaver av Gress-
forum tar vi et blikk til-
bake til historiske utgaver,
ett tiår om gangen. Den-
ne gangen har vi plukket
ut forsider fra 1999-2009*

NR 4/99

NR 2/00

NR 1/01

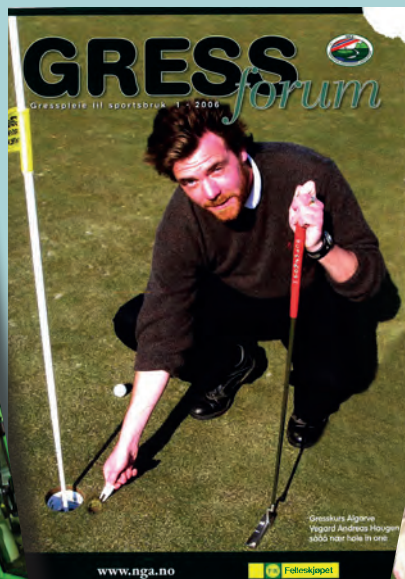
NR 3/03

NR 2/04

NR 3/05

NR 1/06

NR 3/07

NR 8/08

NR 3/09

FIRMAGUIDE

**BLI VÅR
SAMARBEIDS-
PARTNER!**
Ta kontakt
med oss!

*ALBATROSS

HAKO GROUND & GARDEN AS

hako.no

Adresse: Lindebergveien 5, 2016 Frogner
Telefon: +47 22 90 77 60
E-post: hako@hako.no

Oyvind Martiniussen
E-post: oyvind.martiniussen@hako.no
Mobil: +47 901 47 475

Forhandler av: Toro spesialklippere for golf og snøfresere, sylindere og rotasjonsklippere. Hako rengjøringsmaskiner. Sisis plenvedlikeholdsutstyr, Club car golf og arbeidsbiler, (elektriske og bensindrevne)

SYNGENTA LAWN & GARDEN

syngenta.com/greencast.se

Adresse: Strandlodjeej 44, DK, 2300 Copenhagen S
Telefon: +45 32 97 11 88

Lars Tveter
E-post: Lars.Tveter@syngenta.com
Mobil: +47 994 63 700

*EAGLE

FELLESKJØPET AGRI

felleskjopet.no

Espen Bergmann
fagsjef
Mobil: +47 464 17 909
E-post: espen.bergmann@felleskjopet.no

Forhandler av: Driftsmidler fra Everris, Custom Agronomics, Syngenta Lawn and Garden, ECO Farma, og Sibelco Europe

Morten Bunes
Salgsrepresentant
Mobil: +47 404 42 819
E-post: morten.bunes@felleskjopet.no

Forhandler av: John Deere rotor og sylindertilklippere, traktorer, transport maskiner, luftpuststyr, luftpuststyr, Redexim Hunter, Lastec Rotorklippere, Tru-Turf greenrulle, Carrier Turf lufter, og såmaskin. Buffalo Turbin løvblåser, Billy Goat løvsuger og løvblåser.

FLORATINE NORGE

floratine.no

Adresse: Gullfunnet 50, 1570 Dilling

Morten Eirik Engelsjord
Mobil: +47 480 92 582
E-post: morten@floratine.no

Mikael Waldner
Mobil: +47 414 47 091
E-post: micke@floratine.no

Forhandler av: spesialgjødsel i fast og flytende form, biostimulanter, jordforbedringsmidler, sprøytesåings-produkter og plenfrø til golfbaner, fotballbaner og andre arealer med slitedekke av

gras, samt luftepinner, hullpiper og underkniver til ulike typer av lufter og klippere. Tilbyr rådgiving innenfor nybygging, rehabilitering, renovering og skjøtsel av golf- og fotballbaner. Utfører sliping av klippeaggregater og underkniver.

GRESS SERVICE 90 AS

gs90.no

Adresse: Barlindveien 44, 3512 Hønefoss
Telefon: 32 11 43 90
E-post: post@gs90.no

Mona Skogmo Hansen
(utstyr til golfanlegg og fotballbaner)
Mobil: +47 901 45 800
E-post: mona@gs90.no

Jardar Johnsrud
(sprøytesåing og gjødsling)
Mobil: +47 915 87 715
E-post: jardar@gs90.no

Tilbyr: Stort produktutvalg til drivingranger og andre øvingsområder (rangemaskiner, ballbøtter, baller, ballmagasiner, matter, pegger, kunstgress, nett, ballplukkere). Meget bredt sortiment av utstyr til golfanlegg og fotgolfbaner (skilt, markeringer, river, flagg, stenger, hullkopper, kølle- og ballvaskere, søppelbeholdere). Rikholdig lager av håndredskaper og verktøy for greenkeepere (hullbor med hjelpemidler, redskaper for vann, dugg, luft og sand og måleinstrumenter). Diverse kvalitetsutstyr for klubbhus, proshoper og driftsbygninger. (HIO- og klubbmestertavler, bag- og garderobeskap, bag-tag, utleietraller, renhold.)

HUSQVARNA NORGE AS

www.husqvarnagroup.com

Adresse: Trøskeneveien 36, 1708 Sarpsborg
Telefon: +47 69 10 47 71

Pål Nystrom
Sales Manager
E-post: pal.nystrom@husqvarnagroup.com
Mobil: +47 951 31 551

Forhandler av: Husqvarna tilbyr fullt sortiment innenfor skog og hage, inkludert gressklippere, motorsager, robotgressklippere mm.

INDIGROW AS

indigrow.com/indigrow.se

Håkan Eriksson
E-post: hakane@indigrow.com
Mobil: +46 7 024 85 080

Peter Olsson
Mobil: +46 7 631 60 644
E-post: petero@indigrow.com
John Smart
Mobil: +44 791 27 80 753
E-post: johns@indigrow.com
Richard Poskitt
E-post: rposkitt@indigrow.co.uk

Forhandler av: 50 års erfaring i bransjen, tilbyr et omfattende sortiment av golf produkter. Vi er spesialister på organisk gjødsel, slow-release gjødsel, seaweed produkter, blad gjødsel, flytende gjødsel og fast gjødsel. Har et stort sortiment av alle typer frø for profesjonelt sportsgress og landskapsmiljø. Leverer også rotstimulatorer og jordforbedringsmidler.

TF-SPORT AS

tfsport.no

Adresse: Vinkelveien 51, 3027 Drammen
Telefon: +47 69 10 47 71
Ivar Bryne
E-post: ivar@tfsport.no
Mobil: +47 913 46 167

Forhandler av: Club Car golf og arbeidsbiler (el-biler). Service og salg av golf og turf arbeidsbiler for golfbaner, sikkerhetsnett, linjemaling, kunstgress, vedlikehold kunstgress.

VANNING AS

www.vanning.no

Adresse: Bølerveien 11, 1455 Nordre Frogn
Telefon: +47 61 02 12 92

Roar Bjerke
E-post: roar@vanning.no
Mobil: +47 610 21 292

Vi tilbyr: Spesielle løsninger innen grøntsektoren rettet mot proffmarkedet. Vi leverer løsninger over hele landet og har lager, kontor og verksted i Frogn kommune. Vi forhandler bl.a: Belrobotics – Robotgressklippere og ballplukkere, VacuGolf – Håndtering av golfballer, Truestrike – Utslagsmatter, Greenworks – 82V kraftig batteriredskaper, MOXY – Batteri trillebår og trykksprøyter, 12V profesjonell utebelysning, vanningsanlegg, vann-rensanlegg, installering/montering/vedlikehold

NORSK NATURGJØDSEL

naturgjodsel.no

Adresse: Rindavegen 180, 4354 Voll
Telefon: +47 51 42 00 22

Tone Rosnes
mobil: +47 415 54 095
E-post: tone.rosnes@naturgjodsel.no

Produktene er basert på norsk kyllingmøkk som kan tilsettes næringsstoffer etter kundens behov og leveres fangrullert. All produksjon foregår i et miljøanlegg på Sele i Rogaland.

NIBIO

nibio.no

Trygve Omlid
E-post: Trygve.aamlid@nibio.no
Mobil: 905 28 378

Tatsiana Espevig (plantesykdommer)
E-post: Tatsiana.espevig@nibio.no
Mobil: tlf: 406223778

Diagnose av plantesykdommer og identifikasjon av andre skadegjørere. Rådgiving og veiledning for anlegg og skjøtsel av golfbaner og andre grøntanlegg. Forsker på gress, og pantesykdommer. Leverer forskning til STERF, og andre aktører.

PGM AS

pgm.no

Adresse: Vestre Hurdalsvei 31, 2032 Maura
Telefon: +47 66 81 33 00
Faks: +47 66 81 33 01

Thomas Nicolaysen
(Gjødsel, frø og jordforbedringsmidler)
Mobil: +47 950 51 576
E-post: thomas@pgm.no

Forhandler av: Alt av bane og rangeutstyr. Skilt, sikkerhetsnett, kunstgress. Spesialmaskiner og redskaper til vedlikehold av fotballbaner og golfanlegg. Greentek, Agromenhanika, jordforbedringsmidler og frø. Rådgivning om drift, renovering og etablering av golf og fotballbaner.

S48 VANNINGSANLEGG AS

Adresse: Postboks 288, 1372 Asker

Serhat Øzsatici
Mobil: 958 96 698
Telefon: 66 76 17 77
E-post: serhat@s48.as

Lars Carlson
E-post: lars@s48.as

Forhandler av: RainBird vanningsanlegg, og Perrot vanningsanlegg. Salg- service og montering. Kartprogram for golfbaner, GPS oppmåling. Otterbine og Kasco fontener. Nedplogging av rør og kabler. Kjedegraving.

TVEITPARK AS

tveitpark.no

Postadresse: Eventyrveien 8B, 4315 Sandnes
Besøksadresse: Strandgaten 111, 4307 Sandnes

Gunnar Tveit
Mobil: +47 905 60 660
E-post: gunnar@tveitas.no

Hovedimportør i Norge for Ransomes Jacobsen, Cushman, E-Z-GO og Ryan.

*BIRDIE

EZZENZA

ezzenza.no

Adresse: Ryggeveien 123, 1570 Dilling
E-post: post@ezzenza.no

Hæge Kranstad
Telefon: +47 456 00 115
E-post: haegekranstad@ezzenza.no

Tilbyr: Moderne arbeidsklær og yrkesbekledning til profesjonelle aktører, varsel og synlighetsklær, vernesko og annet tilbehør i topp kvalitet fra kjente produsenter som Top Swede, Terra, Perf, Cofra, Sixton Peak, Albatros og Puma. Vår filosofi er at e-handel hos oss skal være brukervennlig og raskt.

GLOBAL TURF

globalturfssystem.com

Adresse: Gamleveien 246, 1472 Fjellhamar

Øystein Nøkland
(utstyr til golfanlegg og fotballbaner)
Mobil: +47 902 47 979
E-post: on@globalturfssystem.com

Forhandler av: PCD (Passice Capillary Drainage), forselger av produkter fra E.Marker AS, og TM system.

SKAARET LANDSKAP AS

www.skaaret.no

Adresse: Drengsrudbekken 11
Pb 138, 1371 Asker

Tom Nøkleby
Mobil: +47 911 35 580
E-post: tom@skaaret.no

Tilbyr: Totalleverandør innen grøntanlegg og grunnarbeider. Vi leverer sand til toppdress og bunkersand, vekstmedier og vekstjord, plenjord og ferdigplen.

ØSTFOLD GRESS

ostfoldgress.no

Adresse: Rød Gård, Gullfunnet 50, 1570 Dilling
Telefon: +47 69 26 60 50
E-post: info@ostfoldgress.no

Johnny og Ole Christian Trandem
Mobil: +47 90 93 18 18

Vi tilbyr: Ferdigplen til golf og parkanlegg. Utfører også anleggsgartnerfortjenesten og etablering av sportsanlegg i hele Norge inkludert hydrosåing, beplantning, steinlegging og graving.

ÅLGÅRD LANDBRUKSSENTER AS

www.a-k.no/vare-avdelinger/vestlandet/algard-landbrukssenter-as/

Adresse: Ålgårdslåttan 2A, 4330 Ålgård
Telefon: +47 51611940
E-post: Post@alg-land.no

Forhandler av: Forhandler av blant annet Husqvarna robotklippere, og alt maskinelt utstyr til drift av utendørsområder.

*PAR

BJØRN. O. HANCHE

Adresse: Baggerødsgt.12, 3182 Horten

Bjørn O. Hanche
Mobil: 414 16 511
E-post: bjorn.hanche@online.no

Tilbyr: Golfbanebygging, graving og planering, transport og steingjerder.

BOTANISK ANALYSGRUPPEN

botaniskanalys.se

Adresse: Box 461, SE 405 30 Göteborg

Marina Usoltseva
Leder
Mobil: +46 704614646
E-post: kimvonessen@gmail.com

Tilbyr: Identifikasjon og vurdering av sopper i greener og rådgivning om plantesykdommer

BÆRUM FERDIGPLEN GRESSENTERET AS

ferdigplener.no

Adresse: Gamleveien 75 1350 Lommedalen

Thomas Jacobsen
Telefon: 678 76 490 / 900 51 309
E-post: post@bha.no

Forhandler av: Ferdigplen

NCH LUBRICANTS

Adresse: Pb 68, Haugenstua, 0915 Oslo
Telefon: 22 78 72 00

Atle Aaland
Salgssjef
Mobil: 96626275
E-post: Atle.aaland@nch.com

LISTER VVS

lister-vvs.no

Adresse: Kirkeveien 59, 4580 Lyngdal
Telefon: 38 34 40 60
Faks: 38 34 36 19

Bjørn Henriksen
Mobil: 901 58 772
E-post: bjorn@listervvs.no

Forhandler av: Perrot vanningsanlegg. Planlegging og prosjektering av vanningsanlegg. Salg, service og montasje.

NORSK INDUSTRIOLJE

norskindustriolje.no

Adresse: Postboks 6169 Etterstad, 0602 Oslo
Telefon: 22 66 04 16 / 22 66 04 01
Terje Hafstad
Mobil: +47 952 92 112
E-post: nio@norskindustriolje.no

Forhandler av: Omega og NIO LUBE smøreoljer, smørefett og tilsetninger. Pakningsfornyeren Omega 917, gratis vedlikeholdsplan for NGA medlemmer som benytter våre smøremidler.

STRAND UNIKORN

strandunikorn.no

Telefon: +47 62 35 15 00

Bjørn Molteberg
Mobil: +47 911 45 996
E-post: bmo@strandunikorn.no

Forhandler av: grasfrø til alle typer grøntanlegg, inklusive spesialblandinger, gjødsel og plantevernmidler.

SVEIN D OLSNES: ARKITEKT

olsnes-arkitekt.no

Adresse: Tiurveien 15B, 4042 Hafrsfjord

Svein Drange Olsnes,
Senior Member of European Institute of Golf Course Architects – EIGCA
Mobil: +47 913 50 869
E-post: svein.d@olsnes-arkitekt.no

Golfbanearkitekt for reguleringsplaner, utviklingsplaner, nye prosjekter og ombygginger. Daglig oppfølging inklusiv byggeledelse i byggeperioden.

VETLANDA GJUTERI AB

www.vetlandagjuteri.se

Adresse: Hammergeaten 3
SE-57433 Vetlanda

Jimmy Nilsson
Mobil: +46 38359657
Epost: jimmy@vetlandagjuteri.se

Tilbyr: Produksjon og salg av skilt og annet banetilbehør.

Den uavhengige konsulenten, Martin Petersen

Særtrykk av Agnar Kvalbeins intervju med Martin Pedersen til **Gressforum 4/2003**

Martin Petersen har vært konsulent for golfbaner og fotballbaner over hele Norge i 20 år. Han var foreleser på de første gresskursene, og har levert mange fagartikler både til Gressforum og Greenkeeperen. Hans faglige publikasjoner blir stadig referert der fagfolk møtes. Gressforum dro til Odense og fikk en hyggelig prat med denne mannen som mange har et forhold til, men som få kjenner.

Det blir på en måte feil, i en alder av nesten ingenting, å utlevere seg selv med å fortelle hvordan det var for 25 år siden + litt til. Wow, er det min tur til å bli gammel nå? Nei... heldigvis ikke ennå. Gamme er nå bare en definisjon på det som kan defineres. NGA kan da ses på som gammel og jeg må da være ung.

Huset ligger nederst i veien. Utsikten fra en skjermet terrasse er beste og skog. Foran beitet ligger en velpleid plen i sterk kontrast til det lange gresset på den forlatte enga bak. Senhøsten innbyr ikke til terrasseliv, men Martin løfter noen plugger med gras som står til dyrking. "Jeg bruker å ta med meg prøver hjem. Det er alltid godt å tenke litt videre på de problemene jeg møter på banene. Denne har for eksempel et håpløst thatchlag." Han åpner torvprøven langs det snittet han skar for noen dager siden og viser hvordan gressrøttene søker inn i den luftige sprekkene. Praten går lett når det gjelder gress, men vi ville gjerne finne ut hvem han egentlig er?

– Man er den man er, sier Martin og finner en plass i lenestolen. Han legger fram et dikt:

*Jeg er som jeg er
Giv meg et spark, giv meg en knuser.
Jeg er som jeg er*

*Kald mig en helt, kald mig en fuser
Det er mit liv.
Ind imellem må jeg gå mod strømmen,
Det er mit liv, jeg vil altid holde fast i drømmen
Jeg holder mig fri af slaveri
Fordi jeg er som jeg er*

---
*Det er kun et liv. Du får kun den ene chance
Et liv. Du kan ikke regne med revanche
Slip drømmene fri, Slå bremsene i og si
Jeg er som jeg er*

En konsulent som gir greenkeeperen rett – han blir populær, men han gjør ikke jobben sin. Det er dette jeg presenterer i uttrykket fuser. Det er ikke alltid lett å fortelle mennesker at de gjør feil. Martin leter etter ordene. Med lukket munn klikker han med tungen mot ganen før ordene strømmer ut og gir nøyaktige beskrivelser av samtaler der han mente det var nødvendig å endre kurs.

– Det var store problemer på Lerkendal. Jeg foreslo å så inn Raigress. Styret reagerte som om de ble stukket av en bie.
– Hva mener du? Så til med Raigress! Dere tror ikke jeg er riktig klok, men jeg vet hva jeg snakker om. Og hvis det blir en fiasko, så kan dere fryde dere over at dansken ikke hadde rett. Dere blir glade og lykkelige. Hvis

det blir en suksess, så blir banen fin og også da blir dere glade og lykkelige.

Martin smiler ikke. Det gjør han nesten aldri, men han sier:

– Det har vært 'mange sjov ting'. Martin trekker fram to norske kvinner – nei, personer – som han setter ualminnelig stor pris på.

Liv Eide Bø på Borre og samtalen på kjøkenet hennes blir nevnt flere ganger i løpet av ettermiddagen og er tydeligvis hyggelige minner.

– Scilla (baneeier i Larvik) er jo også meget engasjert. Hun lytter alltid hvis jeg antyder at man kan spare noen penger. Jeg mente var tåpelig å bruke så mye penger på fairwaygjødning. Rødvingel bærer jo likevel ballen best... (Martin dreier fort over på det faglige.)

– For lenge siden viste hun meg hvor Anders oppbevarte sin whisky. Jeg har aldri benyttet meg av det, men jeg setter stor pris på hennes tillit.

– Men ingen viser så overstrømmende gjestfrihet som Harstad Golfklubb. Der gir de meg brudesuiten hver gang.

Enda han reiser alene. Det går ikke an å konsentrere seg om arbeidet hvis hun skulle være med. Inga har ansvaret i huset og holder orden i den klassisk møblerte stuen med parkettgulv og persiske tepper. Det var Inga som sa ja da Gressforum spurte om å få komme på besøk. Da var det avgjort. Besøk i hjemmet

tilhører hennes ansvarsområde.

– Jeg har hatt utallige ørkesløse diskusjoner med norske greenkeepere fordi de ikke får gresset til å gro om våren. De forstår ikke at det må temperatur til. De kan ringe begeistret noen uker etter å si ”Nå har vi fått en ny gjødsling som virker” Og det er gjerne noe med sukker i. Dette er ikke engang løgn, legger han til.

– Alle greenkeepere er flinke, men de er under påvirkning fordi deres bakgrunn er for dårlig. Plantefysiologi er viktig. Det er for lite fokusert i dansk greenkeeperopplæring. Kalium er viktig for plantene. Mange legger for ensidig vekt på nitrogen. De fleste plantesykdommer kan forklares med mangel på næringsstoffer. Fusarium skyldes ofte mangel på kalium. Ophiobolus kommer av mangel på fosfor og kalium. (Her blir det igjen referert til en samtale på et kjøkken i Norge der resultatet ble en rimeligere og riktige gjødsling, mens greenkeeperen ble sur fordi han ikke lenger fikk den turen som den andre gjødselselgeren pleide å spandere...) Det er et etisk dilemma for en konsulent å være kynisk på en jovial måte.

Jeg prøver å få tak i hvilken faglig bakgrunn han selv har. Martin Petersen er uteksaminert fra Den Kongelige Landbohøjskole i København. Han har etterutdanning i cytologi og kromosomlære fra England og USA. Han var to år ved Weibullsholm i Sverige. Han var flere år ansatt som forsøksleder hos Danfældt og arbeidet med foredling av gras. Han samlet inn økotypen og fikk lagt ut de første forsøksruter med plengress. Dette var på slutten av 60-tallet. Tidligere solgte man fra samme frøsekk til kubonde og fotballklubb.

– Vi fant fram til nye lavtvoksende sorter. De hadde større skuddtetthet og dermed slitestyrke. Men de nye sortene stilte nye krav til dyrking. Dermed akselererte rådgivningen. Jeg begynte for meg selv.

– I Norge har jeg arbeidet siden tidlig på 80-tallet. Blant mine første oppgaver var å holde kurs i regi av LOG. Jeg holdt foredrag i Oslo, Kristiansand, Bergen og Trondheim. For omtrent 20 år siden møtte jeg det som skulle

bli NGA på Bogstad. Jeg husker særlig Affe (Alfred Jönsson), sjefsgreenkeeper på Bogstad. Han var særdeles dyktig. Anne Marte Tronsmo var også blant de første bekjentskaper. Senere fulgte Gresskurs på Randsfjorden og mange oppdrag for Norges Fotballforbund. Omtrent en tredel av oppdragene har vært knyttet til fotball.

Hva mener han om greenkeeping i Norge? – Rådgivingen i Norge er generelt preget av amerikanerne. Krypkevein kommer inn sammen med amerikanske arkitekter. Vi kan ikke bebreide dem for de vet jo ikke bedre. Se på de økologiske forhold i Norge! Den norske fjell er dominert av 65% engkvein. Finner dere krypkvein? spør jeg. De som kan svarer n-e-i. Det finnes riktignok en norsk økotype av Krypkevein, men alle kjøper amerikanske sorter. På lang sikt mener jeg golfbanene er best tjent med å bruke Engkvein og Rødsvingel.

– Et annet stor problem i Norge er humusdannelsen. Norske greens har i gjennomsnitt 1–2% mer humus enn de danske.

Martin Petersen har skrevet 4 fagbøker. Han har ingen planer om å revidere dem eller skrive nye selv om han savner en bok om gjødsling.

Hvor gammel er han blitt, og hva tenker han om pensjonisttilværelsen?

Alder er ikke viktig, svarer han, og lar det skinne tydelig gjennom at han ikke har tenkt å pensjonere seg med det første. Riktignok er det ikke lenger så mange oppdrag i Norge, men han har for tiden oppsyn med 5 nye golfbaner som er under bygging i Danmark. Det er naturlig at det blir mindre spørsmål fra Norge når det etter hvert har kommet norske konsulenter som for eksempel Morten Eirik Engelsjord.

Martin blir hoderystende forbauset når Gressforum forteller at Morten Eirik nå slutter i Planteforsk for å selge gjødsel. Det er et valg som han har vanskelig for å forstå.

Det er ikke lett å forandre på gamle greenkeepere. Martin kommer med et sitat fra Matteus evangeliet 9,17 der Jesus sier: Man skal ikke fylde ny vin på gamle lædersekke, for så sprænges sakkene og vinen løber ud. Med

det vil han både si noe om at det er vanskelig å endre på dem som er fastgrodd i sine oppfatninger, men også at det viktig med nye greenkeepere som vil prøve noe nytt.

Jeg spør om det er naturlig for ham å sitere Bibelen?

– Ja. Jeg betrakter meg som en kristen og religionen betyr mye. Jeg leser min Bibel, om ikke daglig, så i hvert fall annenhver dag. Og om noen har hørt meg si for fanden, og det må man jo ikke, så må jeg minne Gud på at Han har gitt meg et heftig sinn. Sådan er det bare. ***

SAGT OM MARTIN PEDERSEN:

«Han tar oss greenkeepere på alvor, vil gjerne at vi skal lære og deler gjerne ut av sin kunnskap. Er ikke redd for å si hva han mener om dyre produkter og maskiner dersom de ikke virker slik de sier.»

«Betydde veldig mye, spesielt de første åra da det var få fagpersoner påområdet i Norden. Lever og ånder for sitt fagområde fortsatt. Han harskrevet mange interessante artikler i både Gressforum og Greenkeeperen.»

Steinar Selle, president i NGA 2001-2002

«Jeg blir beskyldt for å være for pro Martin Petersen. Og det er jeg. Om jeg ringer ham et spørsmål får jeg 2-3 sider faks tilbake.»

«Martin Petersen har en fantastisk evne til å fornye seg i takt med faget. Han innrømmer gjerne at det han holdt for sannhet i går ikke er sannhet i dag fordi verden går framover. Det viser noe av storheten til MP.»

Stål Bø, president i NGA 1995-2000

STYREMEDLEMMER I NGA, 1988-2018:

Christer
Åke Mattsson
Tor Senstad
Hans Einar Rustan
Alfred Jonsson
Leif Pettersen
Hans Ryppe
Lars Linde
Steinar Solberg
John Riiber
Finn Aas
Joakim Hansson
Torgeir Odden
Erik Nörsgaard
Stål Bø
Per Gunnar Dagslet
Kåre Ruud
Bjørnar Johansen
Atle Revheim Hansen
Oddbjørn Tidemann
Fridtjof Myhre
Terje Haugen
Steinar Selle
Kjell Sandanger
Stig Olof Englund
Ove Kristian Skavnes
Lars Bråthen
Olav Noteng
Roy Trydal

Birgitte Thorkildsen
Jens Harald Aarvog
Lars Tveter
Mari Myhre
Astor Vevang
Bjørn Tore Farbu
Daniel Jurgens
Hæge Kranstad
Per Nermo
Hilde Taklo Knutzen
Raymond Myhre
Geir Lie
Stian Johnsen
Eoin Moroney
Guttorm Ray Tuxen
Logan Ferguson
Bjørn-Kenneth Sele
Ole-Albert Kjosnes
Albert Holmgeirson
Alex Cawley
Agne Strøm
Daniel Kristiansen
Stefan Schön
Atle Revheim Hansen
Jonathan Eccles
James Bentley
Alexander Berntsson
Duncan Bruce

ÆRESMEDLEMMER

*Mottatt den gyldne greengaffel og får medlemskap i
NGA på livstid:*

Tor Senstad
Agnar Kvalbein

Presidenter og kort historie

PRESIDENT I NGA

Christer (?)

Tor Senstad

Tildelt «Den gylne greengaffel» i 2010

Stål Bø

Steinar Selle

Kjell Sandanger

Roy Trydal

Hæge Kranstad

Lars Tveter

Hilde Taklo Knutzen

Ole Albert Kjosnes

Agne Strøm

PERIODE	VIKTIGE HENDELSER
1988	Ingen hendelser
1989 – 1994	Tor tok over som president året etter stiftelsesmøtet på Ransfjorden, og ledet en organisasjon i sterk vekst. Etter fire år der Gresskurs ble arrangert av folk med tilknytning til Oslo golfklubb (1986-1989), tok NGA over ansvaret. Det første kurset i Odense der Martin Pedersen hovedforeleser, noe han var på alle kurs fra 1986 til 1994. Det ble utviklet kompetanse og sosialt samhold ut fra Gresskurset. Medlemslister med telefonnummer distribuert. Nordisk samarbeid. Tor startet Gressforum som enkle stensiler, men fra 1993 ble det trykket og distribuert til 59 aktive og 31 passive medlemmer. Det var 30 firmamedlemmer. Tor fortsatte som styremedlem og han videreførte bladet for egen regning, og risiko inntil det ble overtatt av Scand Media med Tor Smaaland som redaktør i 1998.
1995-2000	Stål videreutviklet forholdet til NGF, og sammen med Gjennestad Gartnerskole ble det utviklet et årskurs tilbud som ble tilbudt i perioden 1999 til 2007. Terje Haugen engasjert som sekretær for NGA i 1999 med kontor plass hos NGF og lønn fra golf forbundet. Gresskurset vokste til et rekordhøyt deltakertall (124) i Bergen i år 2000.
2001-2002	Styret engasjerte kona Gunn Marit Selle som sekretær for NGA. Kjell Sandanger dro i gang igjen Gressforum i 2002.
2003-2005	Under Gresskurset på Gran Canaria i 2003 ble Agnar Kvalbein engasjert som daglig leder for NGA. Det var han til januar 2012. Lov for NGA ble revidert og forenklet på årsmøtet 2005. Kjell fortsatte som redaktør av Gressforum fram til 2007.
2006-2008	Det ble arbeidet mye med golfbanen som arbeidsplass. Standard arbeidsavtaler ble utviklet og det var møter med NGF om saken.
2009-2010	Internasjonalt samarbeid sto i fokus, og det ble gjort forsøk på å formalisere samarbeidet med greenkeeperorganisasjonene i Norden med egne møter under FEGGA-konferansene. Mari Myhre ble engasjert som ny sekretær etter Gunn Marit Selle.
2011-2012 (sept)	Tettere samarbeid med NGF på lederplan. Søknad om greenkeeperfaget som eget fagbrev. Greenkeepere i Rogaland danner NGA-sørvest og utvikler klubbmedlemskap i regionen under ledelse av Atle Revheim Hansen.
2012	Ansvaret som daglig leder overlates til Mari Myhre og Agnar Kvalbein fortsetter som fagansvarlig. Han tildeles den gylne greengaffel på Gresskurset 2013.
2013-2014	Tanken om klubbmedlemskap videreutvikles og gjøres gjeldende for hele landet. Klubbene tilbys konsulenthjelp som tilleggssytelse.
2015-	Læreplan for greenkeeperfaget utvikles, men avslås av Utdanningsdirektoratet. Ny søknad fremmet i samarbeid med Norges Skiforbund.

TALE VED MIDDAGEN DA NGA FEIRET 25 ÅR

Hauger Golfklubb. 3.september 2013

Agnar Kvalbein, daglig leder i NGA

Kjære medlemmer av NGA

25 år er det vi kaller en mannsalder. Tiden det tar å utvikle en generasjon. Tiden som går fra et barn er født til det er fullt utviklet og godt voksent.

Når jeg ser bakover på NGA sin historie, så er det egentlig lite forandringer. Medlemstallet har økt, Gressforum har endret seg fra en stensil som het NGA-nytt. Gresskurset har flere seminarer å tilby.

Men grunnleggende er NGA den samme foreningen som for 25 år siden. Målet er fremdeles å skape bedre gressdekker. Metodene er de samme som de alltid har vært. De som startet NGA gjorde en god jobb.

Det er navn i denne historien som vi ikke må glemme.

Før NGA ble startet, hadde Finn Miele, sentral i banekomiteen Oslo golfklubb og i NGF, tatt initiativ til maskindemonstrasjoner i Oslo, på Hamar og ved Randsfjorden. Det var her ideen om en forening ble født. Styret i 1988 kjenner jeg ikke.

Tor Senstad ble valgt til president året etter stiftelsen av NGA i mars 1988. De som har møtt Tor merker fort at de har med en naturlig leder å gjøre. Han er stor av vekst, men han tenker og uttrykker seg klart og har evnen til å formulere mål og visjoner.

Tor var president i seks år, fra 1989 til 1994, men satt i styret fram til 1998 (altså i 10 år). Han startet opp Gressforum i 1993 og var utgiver /redaktør fram til 1997. Han har selv skrevet litt om oppstarten av NGA i Gressforum. Gresskurset som konsept ble utformet allerede av Tor og styret rundt ham. Det var en genial ide at kurset skulle være på et så isolert sted at folk ble tvunget til å være sammen hele tiden. Forelesere skulle ha høy kompetanse. Baren ble brukt til å fordøye det tunge budskapet, stille spørsmålene som man ikke turte spørre i forsamlingen, og til å utveksle erfaringer.

Da jeg kom inn i golfbransjen i 1999 møtte jeg president Stål Bø på et møte hos NGF i Oslo. I samarbeid med to greenkeepere i NGA, Bjørnar Langklepp på Borre og Charlotte Immø i Larvik og banekonsulent Bergljot Gundersen i NGF, hadde jeg laget opplæringsplaner for greenkeeperopplæringen på Gjennestad. Fra møtet med Stål husker jeg at han gjorde en ting klinkende klart. Et nytt kurs på Gjennestad skulle ikke konkurrere med eller svekke Gresskurset. For dette kurset var hellig for NGA.

Siden har jeg forstått hvorfor. Jeg var så vidt innom på Gresskurset i Vikersund i 1999. Det jeg husker var introduksjonen for fremmede mennesker i en mørk og overfylt bar der voksne mennesker satt tett rundt små, runde bord. Gjennom røyktåka forsto jeg etter hvert at de satt og snakket om gress. Olinius Skaaret, golfbanebygger. Første og siste gang jeg traff ham

var i denne baren. Vennlig mottakelse fra alle jeg møtte, men selvsagt var det en merkbar skepsis. Hva hadde vel en lærer i gartnerfag å gjøre i denne forsamlingen? Ikke kunne han spille golf heller.

Året etter var jeg deltaker på Gresskurset i Bergen. Det regnet hele uka, og om kveldene løp vi fra hotellet til nærmeste restaurant på Bryggen for å berge skinnet. Der fikk jeg oppleve legenden Martin Pedersen i full aksjon. Med sin langsomme og velartikulerte dansk var han lett å følge selv om han, særlig når han tenkte seg om ga fra seg noen særegne lyder som var en blanding av snøfting, klikking med tungen eller smatting. Fra de to permene på kateteret, som var stappfulle av plastikkplansjer, kunne han trekke fram utførlige tabeller som ga svar på alle slags agronomiske spørsmål.

De siste dagene har jeg gått gjennom de lange artiklene hans som fyller Gressforum fra 1993 til 1997. Der er det mye kunnskap samlet for dem som klarer å lese. Enkelt formidlet er det ikke. Men det er spennende å finne at Martin allerede den gangen hadde klar oppfatning av hvor viktig det var å gjødle med en nitrogenrik, balansert gjødsel når jordtemperaturen sank til 5 grader om høsten.

En annen fagmann som bidro sterkt på Gresskursene var den svenske gressforskeren Sven-Ove Dahlsøn. Jeg var aldri vitne til at Martin og Sven-Ove diskuterte faglige spørsmål, men det er fortalt at det var heftige saker, som heldigvis gikk langt over hodet på deltakerne på kurset. Jeg har nettopp lest Sven-Oves Dahlsøns artikkel i Gressforum 1/95 om forholdet mellom N og K i gjødsel til gress. Det var solide saker! Det henvises til en rapport fra hans gjødslingsforsøk som skal være på 100 sider.

Det er en avsporing å fylle disse minuttene med faglig stoff. Når jeg tenker tilbake, så husker jeg mange av menneskene jeg har møtt gjennom de åra jeg har vært en del av NGA sin historie. Entusiastene vår, Atle Revheim Hansen, var den som lokket meg inn i jobben som daglig leder på Gresskurset i 2003. Daværende president Steinar Selle og kona Gunn Marit, som var NGA sin sekretær, ble mine gode venner. Kjell Sandanger som tok meg med til St. Andrews og etter noen år overlot meg med ansvaret for Gressforum. Alltid like rolig. Et ideal med tanke på vennlighet og overbærenhet.

Det er lett å peke på presidenter og styremedlemmer. Men mest inntrykk har de medlemmene gjort som har involvert meg i sine personlige utfordringer. Mange faglige spørsmål selvsagt, men også vanskelige arbeidsforhold og det som har med følelse å gjøre. For det er følelser som styrer oss, ikke først og fremst kunnskap og saklige argumenter.

Dette gjelder ikke bare medlemmer av NGA. Også dere som representerer firmamedlemmene våre er følsomme mennesker som ikke liker at det når vi stiller urimelige krav eller kommer med kritikk som kan være sårende eller usaklig. Jeg vil gjerne benytte denne anledningen til å si dette: Vi er alle sammen i et skjebnefellesskap. Vi er avhengige av hverandre. NGA blir mer og mer som en familie for meg. Et fellesskap der vi kan være rykende uenige med hverandre. Kanskje til og med sinte og frustrerte. Men et sted der vi hører til og kan støtte hverandre når det røyner på. For vi har noe felles. Opplevelsen av manglende respekt fra spillere, umulige oppgaver å løse, været hindrer oss. Vinteren som dreper alt vi har kjempet for. Midt oppe i alt dette er det vi trenger gode kolleger, som vi har lært å kjenne, og som vi kan stole på.

Jeg er overbevist om at det er NGA som har skapt denne familiefølelsen gjennom den siste mannsalderen. Og enkeltmennesker som vil by på seg selv. Jeg har bare tid til å trekke fram et eksempel. En greenkeeper som har betydd svært mye for meg. Han var min første greenkeeperelev på Gjennestad. Han har brukt mye tid på å lære meg hva greenkeeping egentlig går ut på. Når vi diskuterer kan han si: Men det er ikke sånn, skjønner du. Og jeg lytter til hva som kommer av erfaring og kunnskap. Samtidig så vet jeg at bak de sterke orda ligger det mye usikkerhet og ydmykhet.

Terje Haugen. Takk for at du har brukt tid på å lære opp meg også.

Jeg er sikker på at mange her i kveld sitter med masse kunnskap og erfaringer som andre gjerne vil ha del i. Min oppfordring er: Du må tørre å dele den med andre. Det er da NGA fungerer på sitt beste. ***

Oppstart av NGA

Tor Senstad, eks-president og innehaver av dengylne greengaffel ; Særtrykk fra Gressforum 2/2013

Vi har spurt Tor Senstad hva som var viktigst i hans presidentperiode. Her er svaret vi fikk:

1. Fremming av sosialt samhold – medlemslister med telefonnummer.
2. Kompetanseheving, erfaringsutveksling og sosialt samhold – gresskurset.
3. Nordisk samhold – derigjennom et samarbeid med NGF.

GRESSKURS

Jeg hadde min bakgrunn fra landbruk. Jeg hadde sett ensomheten mange bønder opplevde fordi de lot seg begrave i jobb og ikke så at en nabo kunne ha samme problemer å stri med på andre siden av gjerdet.

Jeg hadde gjennom mange år hatt god erfaring med Landbrukets Forsøksring. Forsøksringen hadde med godt resultat lært jordbrukere å høste erfaringer av hverandre og å utveksle sine erfaringer sammen med sosialt samvær.

Denne problemstillingen var det første jeg hørte greenkeepere snakke om da jeg deltok første gang på "et kurs om gress på golfbaner" på Hamar i 1987.

Organisator var Finn Mihle, hovedforeleser var Martin Petersen og lokalene tilhørte Norsk Frøforsyning.

Året før hadde Affe (Alfred Jonson greenkeeper på Bogstad) i samarbeid med Finn Mihle (banekomitémedlem i Norges Golfforbund) invitert til kurs på Bogstad. Her var bl.a. Martin Pedersen invitert til å foredra i klubblokalene til

Oslo golfklubb. Dette var første gang det ble organisert en samling hvor flere greenkeepere ble invitert til å delta.

Allerede ved kurset på Hamar la jeg merke til behovet for å kunne prate videre etter at forelesningene var ferdig, for der å kunne stille spørsmålene som ikke ble stilt i salen. Gjerne over en kaffekopp eller i baren på kvelden... Disse samtalen gikk jeg glipp av på det første kurset, da min hjemmeklubb selvfølgelig ikke dekket opphold siden jeg "bodde innenfor kjørestand og kunne innta middagen hjemme".

I 1988 inviterte Finn Mihle, som i nå hadde gått ut av banekomiteen i golfforbundet og startet opp som utstyrsleverandør, til en 3-4 dagers samling på Nymoen turisthotell ved Randsfjorden. Det var under denne samlingen at NGA ble stiftet 18 mars, og første leder ble valgt.

NGAs første leveår passerte som det gjør med de fleste nyfødte; stille og rolig, uten mye skrik. Ingen ting skjedde første året og da vi rundet ettårs dagen ble vi igjen invitert til Randsfjorden av Finn Mihle. I løpet av dette kurset ble første årsmøte i NGA avholdt og jeg ble valgt som leder.

På denne tiden var det flere leverandører som manglet kunnskap om både golf og om varene de leverte. De første

maskinutstillingene NGA inviterte til ble det Affe's oppgave å gjennomgå lastebilene før utstyret ble satt frem for utprøving. Ved et par anledninger ble det slengt en pressenning over utstyr som ikke hørte hjemme på noen golfbane, for ikke å kompromittere leverandøren..

Det var så liten kunnskap om maskiner og drift også hos enkelte nystartede klubber at det jevnlig kom forespørsler "om en rotorklipper ikke kunne brukes til å klippe greenene med, fordi alt annet er jo så dyrt..."

Hvis leverandøren da ikke vet bedre, blir kaoset fullkomment ved at det leveres maskiner slik det ble forespurt...

Det å knytte kontakter og bygge det sosiale miljøet var NGAs viktigste oppgave fra starten. Vi distribuerte lister med adresser og telefonnummer til kollegaer over hele landet, og noen i Norden. Den gang var ofte privatnummer like viktig som jobbnummer da mange ikke hadde telefon på sine "spiserom" som også kunne være: kontor, garderobe, røykerom og giftlager.

Giftlager fordi det enkelte steder var det eneste rommet i verkstedet/låven som var oppvarmet. På samme tid var det at enkelte kritiske klubbledere stilte spørsmål til NGA "...om vi skulle bli en slik fagforening...?"

Vi besluttet å holde en lav profil som

"fagforening" men fokusere sterkt på at NGA var en "faglig forening". Dette ble vårt motto. Leverandørene av varer og tjenester til golfen ble en viktig del av NGA som de viste å sette pris på. De hadde også et behov for kompetanseheving og de hadde selvfølgelig stort utbytte av det sosiale samværet med sine kunder.

SAMHOLD

Det at greenkeeperne ble nærmere knyttet gjorde også sitt til at de kunne diskutere pristilbud de hadde mottatt fra forskjellige forhandlere, akkurat slik alle bønder gjør over en kaffekopp. Da kom det frem at ikke alle leverandører behandlet sine kunder likt. Samme maskin kunne tilbys en nabo stil helt andre priser. Dette regulerte seg selv gjennom at kollegaer fikk kjennskap til hverandres priser og golfen samlet sett fikk billigere utstyr.

Ærlighet er grunnregelen for en golfer. Eneste idrett hvor utøveren er sin egen dommer. Derfor ble ærlighet og åpenhet ofte et tema på styremøter og forhold som vi hørte om fra utlandet hvor greenkeepere f.eks. skulle ha forlangt betaling for å bestille varer fra en leverandør var helt utenkelig.

Etiske regler for våre medlemmer ble diskutert men ble aldri satt inn i våre statutter.

Ved alle samlinger ble det tid til sosialt samvær. Ved kurs over mer enn 1 dag, skulle flest mulig oppfordres til å bo på stedet slik at man fikk best mulig anledning til å knytte kontakter samt at de som ikke fant anledning til å stille spørsmål i plenum, fikk mulighet til å diskutere sine problemer enten med en av foreleserne eller med en kollega.

Det første gresskurset som ble arrangert i regi av NGA gikk i 1990 til Martin Pedersens hjemby Odense og var en suksess! Det har vel aldri senere blitt dekket et flottere festbord til avslutningsmiddagen enn det NGA opplevde på Næsbylund Kro, med sølv dekketallerkener og bordpynt som ville fått et 17-mai-festbord til å blekne.

Konseptet med en snau ukes varighet i januar ble omfavnet av medlemmene som satte pris på å være sammen over tid for å knytte kontakter på en annen måte enn man rakk i løpet av et par dager på et kurs hvor mange bodde hjemme.

NORDISK

Jeg ble påvirket av SGA og DGF, våre gode venner i Sverige og Danmark. Personlig hadde jeg et stort faglig utbytte av å bli innlemmet i miljøet hos begge våre søsterorganisasjoner. Både som greenkeeper og som leder av NGA. De nordiske foreningene sponset mange opphold for NGA de første årene. Dette satte NGAs kasserer pris på.

NGA ble invitert av SGA når de nordiske golfforbundene arrangerte møter mellom sine banekomiteer. Det svenske og det danske golfforbundet inviterte sine greenkeeper organisasjoner som en selvfølge.

Det er innlysende at påvirkningen fra foreninger som allerede hadde eksistert i mange år, var til meget god hjelp. Vi arbeidet også for de samme mål.

Vi er nå midt på 90-tallet og det arbeidet mange dyktige svenske greenkeepere på norske golfbaner, dette var også representativt for styret i NGA. Lars Linde var vår nestleder når tiden kom for å velge ny leder i NGA, men jeg motsatte meg å velge en svenske som leder i NGA.

Dette føltes nok tungt for Lars, som hadde gjorde en flott jobb som styremedlem og nestleder, mens jeg var opptatt av signaleffekten ved at foreningen utad ble representert "uten svensk bistand", og slik ble det.

NGA hadde nå fått en plass i banekomiteen og Norges golfforbund hadde ansatt en banekonsulent. Det var for meg viktig at den nye lederen av NGA snakket samme språk som banekonsulent.

Om la det være sagt; den tiden hvor NGA "fikk lov til å være tilstede ved banekomiteens møte" var lang og kronglete. For hva hadde nå egentlig "disse

greenkeeperne..." der å gjøre?

Daværende leder i en Osloklubb stilte spørsmålet ved ett av NGF's formannsmøter: "Hvorfor lefler dere med leverandørene ved å invitere dem til å delta på kurs og møter sammen med greenkeeperne...?"

Det var generelt liten forståelse for at personalet skulle være delaktig i noe som helst annet enn å klippe gress, og det er jo noe som alle gjør hjemme i hagene sine og alle vet da hvor enkelt dette er.

At personalet skulle involveres i beslutninger som vedrørte budsjettering, innkjøp, langsiktig planlegging, ombygging eller nybygginger var en fremmed og særdeles ubehagelig tanke for veldig mange som satt i klubbstyret.

HALLO! vi snakker om første del av 90-årene og ikke om 1920-tallet!

Jeg glemmer aldri en uttalelse som falt fra talerstolen, umiddelbart etter at jeg "som kua i aulaen" hadde fremført et innlegg om Greenkeeping in Norway ved de engelske greenkeepernes årlige nasjonale utdanningskonferanse: "Til siste taler vil jeg bare si følgende: Her i UK har vi holdt på med golf i noen hundre år allerede, og det er ikke det grann bedre forhold her!" (Jim Arthur 1920-2004, rådgiver ved Royal & Ancient)

Etter å ha deltatt ved denne konferansen jeg var invitert til som foredragsholder av BIGGA, ble jeg bedt med hjem til en ung nyansatt Headgreenkeeper. Han viste stolt frem sin bane som var anlagt for et par tiår siden, på en herskkelig eiendom med steingammel bygningsmasse.

Han kjørte forbi hovedhuset og inn porten til stallene og stoppet utenfor hønsehuset. Vinduene var ikke gjennom-siktige, da var nok ikke vasket de siste 50 år, og kyllingene hadde blitt jaget ut da golfklubben tok over.

Der inne på gamle bilseter, oppå et lag inntørket kyllingmøkk etter mange år med eggproduksjon, satt staben hans og spiste lunsj...

***

NGA-historie

Særtrykk av **Gressforum 1/2013**,

av Atle Revheim Hansen, head greenkeeper, Bærheim golf

Det blir på en måte feil, i en alder av nesten ingenting, å utlevere seg selv med å fortelle hvordan det var for 25 år siden + litt til. Wow... er det min tur til å bli gammel nå? Nei... heldigvis ikke ennå. Gammel er nå bare en definisjon på det som kan defineres. NGA kan da ses på som gammel og jeg må da være ung.

25 år er da litt! NGA er i mine øyne en flott 25 åring, kanskje til og med 26. Og skal en kunne memorere og surre litt med det som har vært, må det jo tross alt inneha en viss alder og historie å snakke om...

Mitt møte med andre greenkeeperne , uten om de to jeg jobbet med på Stavanger Golfklubb (Marton Østbø og Arne Dysjaland) var i 1986 på Bogstad. For å si det slik så følte vi oss sikkert som når noen møter sivilisasjonen for første gang. Vi var Bambi på isen! Jeg husker Affe (Greenkeeperen på Bogstad) var der. Jeg visste jo han var svensk, men at han snakket svensk, det ble jo litt mye.

Det ble ikke mindre mye da en litt eldre herre fra Danmark kaklet i vei på dansk, han het visst Martin Pedersen. En svenske som het Dahlsson var der også....jeg visste de pratet om gress og golfbaner og slikt men....jeg var jo for første gang i sivilisasjonen og språket de snakket, vel, kanskje en annen gang. Jeg lente meg litt bak på stolen og håpte tiden ville

gå fort slik at jeg fikk reise hjem igjen til min trygge hule Stavanger Golfklubb.

Hjem til Stavanger, og virket som greenkeeper ble gjenopptatt. Tankene gikk etter hvert tilbake til møtet som var på Bogstad og de folkene som hadde pratet såååå mye om gress og slikt. Jøye meg, jeg husket jo at jeg følte meg uvel sammen med disse flinke folkene. Men når alt kom til alt så måtte jeg motvillig begynne å innrømme for meg selv at de hadde påvirket meg på en positiv måte. De hadde lært meg noe. Golfbaner er komplekse. Det er klart at når en jobber som greenkeeper på en golfbane uten å kunne særlig mye om greenkeeping, så er kanskje det viktigste å innrømme det. Jeg var delvis klar til å innrømme, men før jeg ble helt klar måtte jeg ut på Stavanger Golfklubbs bane og fullføre noen general tabber. Som ... ingen vits å gå videre her. Jeg bare konkluderte med at: å ransake seg selv og begynne å lytte til erfaringer og flinke folk ville gjøre meg godt.

Den gode nyheten var, (som vettskremt «rookie») å høre at andre var i samme båt som meg. De også jobbet på en golfbane uten å kunne så mye om det. NGA ble et faktum. Jeg var ikke særlig aktiv de første par årene, men ettersom stillingen steg og tilliten til mine nye greenkeeperkollegaer gikk over i vennskap ble NGA for meg både

en kunnskapsbank og en trygghet. Jeg har opplevd og lært mye i NGA regi. Å sitte her å skulle memorere NGA uten å fremheve Tor Senstad blir for meg feil. Tor skal i min verden ha æren for at NGA ble en organisasjon tuftet på et grunnlag som favner om greenkee-per-Norge på en særs god måte. Tor er ikke uten grunn æresmedlem i NGA! Jeg kunne nevnt flere som har fremmet NGAs interesser, men i ærbødighet ønsker jeg å trekke frem Martin Pedersen. I sitt fag og måten å opptre på ble han nr.1. Legg merke til at jeg skrev... ble han... De første gangene jeg var på gresskurs ble en maratonøvelse med Martin Pedersen. Et fryktelig dansk, et overhøyet faglig nivå og en merkelig klikkelyd i stemmen hans. Han skremte jo vettet av meg. At det var mulig å kunne så mye om noe så uinteressant. Jeg tok faktisk noen år fri fra gresskurset. Jeg lot alderen komme på meg et par år. Det var smart. Når jeg nå stilte til start i Martins maraton var jeg mentalt klar. Du all videste hva den eldre dansken påtvang meg av kunnskap. Nå var det «deilig» å være norsk på dansk forelesing. Jeg reiste meg på festmiddagen i 1997 og fortalte denne i historien, så utover salen, mange nikket bekræftende. Martin Pedersen er kanskje den med størst betydning for NGAs faglige historie. Det er få, kanskje ingen, som har irritert meg mer en Martin, men så er det

Vi dresset greenene for hånd. Vi luftet greener og tee'er manuelt. Greenene ble klippet 3 ganger i uken. Hullskift en gang i uken. Teeboksene var så dårlige at vi kunne ikke flytte markørene noen vei.

ingen som har nådd mer frem til meg med kunnskap enn ham. Jeg har mye og takke Martin for.

Å jobbe i golf-Norge i dag kontra «i gamle dager» er veldig forskjellig. Og jeg mener det. Da jeg be-gynte å jobbe på golfbanen i Stavanger var det 8 golfbaner i Norge. Budsjettet til Stavanger GK var i 1983 på kr 430000,-. Jeg husker godt den første timelønningen min kr37,71,-. Vi dresset greenene for hånd. Vi luftet greener og tee'er manuelt. Greenene ble klippet 3 ganger i uken. Hullskift en gang i uken. Teeboksene var så dårlige at vi kunne ikke flytte markørene noen vei, nesten da. Fairwayene ble gjødslet på gammelmåten, så min gamle læremester. Hvordan det ble gjort må du spørre ham om. Grønt ble det, mye og, det så ut som vi drev og høyet når fairwayene ble klippet en gang i uken. Bunkrene...vel... det som skulle være bunkre, vi gjorde litt av og til. Ugress over alt, det var det, men der var også smil å høste stort sett over det meste.

Jeg skal si dere en ting, og det var at når greenene ble klippet for i tiden, ja da altså. Det skulle ikke mer til for å glede golfspillere på den tiden. Det var ingen selvfølge med klippte greener hver dag. Nå skal jo sies at etter en ordentlig runde med kalksalpeter og diverse så ble der jo litt avklipp også da. Det ble å tømme korgene minst 2 ganger pr green.

Kunne fortalt mye, men nøyer meg med å si, om ting var bra før i tiden så er det tross alt bedre nå.

En skal aldri si aldri, men slik jeg kjenner meg selv nå, kommer jeg til å være en del av greenkeeper-Norge så lenge jeg er yrkesaktiv. Det er til tider tøft å være greenkeeper, men desto større når en lykkes. Jeg hater å tape, nettopp derfor gir jeg meg ikke heller. Nå i disse dager er NGA for meg mer aktuelt enn noen gang. Jeg har fått mye av NGA og ønsker å kunne bidra med noe tilbake. Jeg har tidligere sittet i NGA styret, men ønsker å bidra mer. Jeg har sammen med mine gode kollegaer på sør vest landet startet opp NGA rsv (NGA region sør vest). Rsv har som mål å dele kompetanse med hverandre og i tillegg øke kompetansen til hver enkel. Å skape et kollegium er selvsagt et av hoved-målene. Vi har drevet NGA rsv i snart 2 år. Vi arrangerer ca fire erfatreff og et seminar i året. Å få lov til å drive frem et kollegium og et mangfoldig kameratskap på tvers av klubbene her på sør vest lan-det gjør meg stolt.

Jeg har mye å takke NGA for. Jeg har mange gode greenkeeperår fremfor meg. Den fremtiden skapes best ved å stå sammen som et samlet og aktivt NGA.

***

Leserbrev fra **Kjell Sandanger**, tidligere president i NGA og mange år redaktør av Gressforum. Brevet sto på trykk i **nummer 4/2012**.

Kjell på Sola

Veien blir til etter hvert som den går... Eller hvorfor jeg sitter her... Eller hvorfor og hvordan en Greenkeeper har blitt Greenkeeper. Altså hvordan tilfældighetene utformer en enkelt persons liv. (Eller også hva en lirer utav seg når en blir bedt om å skrive noe fornuftig til bladet).

"Innen neste uke må du komme med budsjett for banedriften neste år!" Styreformannen så meg inn i øynene, "det går greit, ja???" Jeg nikket bekreftende - klart det. Hadde akkurat blitt ansatt i en jobb jeg ikke hadde peiling på, og så skulle budsjetter utarbeides. Hva trengs for å drive en golfbane?

La oss starte med starten; Tidlig rime-lig skoleflink, men måtte gå 2. klasse reallinjen på gymnasen om igjen (kan nok forklare noe av dette med piker, vin og motorsykler, altså en svært forståelig forklaring...)

Klassefest i ny 2. klasse, traff min fremtidige kone. Etter militæret i Finnmark måtte jeg ta agronomutdanning pluss drifte hjemmegården for å redde den fra naboer. Noen ville ta den som tilleggss-jord siden driften fra før var minimal. Giftet oss. Å drive gård på full tid var ikke aktuelt. Vaktmesterskole. Besøk hos svigers som bygget nytt hus. Byggmes-teren trengte flere læregutter, gikk i lære og løste etter noen år håndverksbrev som

byggmester. Gårdsdrift kvelder og helger. Tjente bra og hadde et greit liv med kone, barn og katt.

Så kom golfbaneutbyggerne på banen. Deler av min jord var aktuell i en ny golfbane. Kontrakter underskrevet. Vel og bra, men de trengte Greenkeeper, kunne jeg tenke meg noe slikt? Lønn??? Vesentlig mindre enn som byggmester, men med et potensial i det fjerne om noe bedre om alt gikk som det skulle. Loddet som bikket vektskåla var nok det å få muligheten til å starte en helt ny og spennende karriere innen noe totalt ukjent. Eventyrløst altså. Startet på timebasis sommeren -95. Ansatt fra 1.1. 1996.

Ble faktisk sporenstreks sendt på Gresskurs. I 1996 var det i Stavanger, nærmere bestemt Airporthotellet på Sola. For det første forstod jeg svært lite av forelesningene som gikk mye på svensk og dansk. Spesielt dansken var ille. Fikk utdelt mange ark med liten skrift slik at det var plass til noen utrolige kjemiske formler.

Disse formlene skulle visstnok være både viktige og svært vesentlige for banedriften. Det som imponerte meg mest var ekskursjonen til Stavanger Golfklubb. En dame ved navn Anne Marte Tronsmo krøp ivrig rundt på gresset, kikket og studerte, og foreleste høylydt om alle de rare sopper og elendighet hun kunne lese ut av de enkelte gresstrå. For meg så alt grønt ut.

Allerede nå ble min første feil som Greenkeeper ble begått. Skulle opptre ansvarlig og spare penger for klubben. Reiste derfor hjem etter hver forelesning, bodde jo så nære. Trengte ikke mat og overnatting. Jeg deltok altså ikke i det sosiale og heller ikke i diskusjonene etter forelesningene. Lærte svært lite og ble egentlig ikke kjent med en kjefe! Altså fremdeles uten sosialt nettverk og ingen å spørre om noe innen faget.

Heldigvis for meg ble jeg ansatt i byggeperioden av banen. Jeg hadde ingen innflytelse i byggeprosessen, men Tor

”

Det er mye lettere å ta kontakt og løse problemer når en snakker med kjentfolk! Hvilken lykke for golfspillere i Norge at vi alle samarbeider for å bedre forholdene for deres idrett!

Senstad som hadde ansvaret for bygginga av banen, var meget behjelpelig og hyggelig. Er fremdeles usikker på om han egentlig hadde troen på meg, men han svarte villig vekk ut fra sin erfaring om det å drifte golfbaner. Og det var han som ble min redning og kom med mange gode og viktige innspill til mitt første budsjett for året 1996.

Det går ikke lang tid før en innser at en person på banen er for lite. BK (som også er bygningsfaglig utdannet) kom rekende på ei fjøl og ble sporenstreks ansatt. BK husker som det skulle vert i går da han stolt drasset med seg nyansatt Head Pro for å presentere ham for de nye flotte greenene vi snart skulle åpne. Proen var enig i at de hadde en fantastisk flott grønnfarge, men det hadde jo vert greit om golfballen rullet også. Vi klippet på 7 mm og syntes det så absolutt var lavt nok.

Det var heller ikke noe gøy å dresse de første gangene. Følte vi ødela alt med denne sanden, og så ble det så mye kjørespor på de nye flotte og myke greenene våre. Tor Senstad kunne da fortelle utfyllende om andre som hadde ringt ham og forklart at de hadde ”drept greena” med sand, og hvorfor det var nødvendig med denne stadige sandpåfyllinga. Som sagt, Tor var god å ha i denne tidlige fasen.

Hadde faktisk et godt forhold både til styret og daglig ledelse. De var ivrige og ønsket at jeg skulle delta på det som kom av kurser og seminarer. Sendte meg på GUB i Sverige siden det ikke fantes utdanning i Norge. (Lærte å drikke whisky og øl i badstua og fikk øynene opp for at snus

var kultur). Stilte på alle styremøter og ble på alle måter både sett og hørt. Styret satte også som mål at Sola GK skulle inn i styret både NGF og NGA. (Jeg kom inn i styret i NGA, representant fra klubben også innvalgt i NGF, men Styret her måtte gå rett etter...) Ble derfor både overrasket og sjokkert når jeg på mine reiser oppdaget at det slett ikke var slik alle steder i landet. Historiene gikk om audienser og lua i handa og det som verre var.

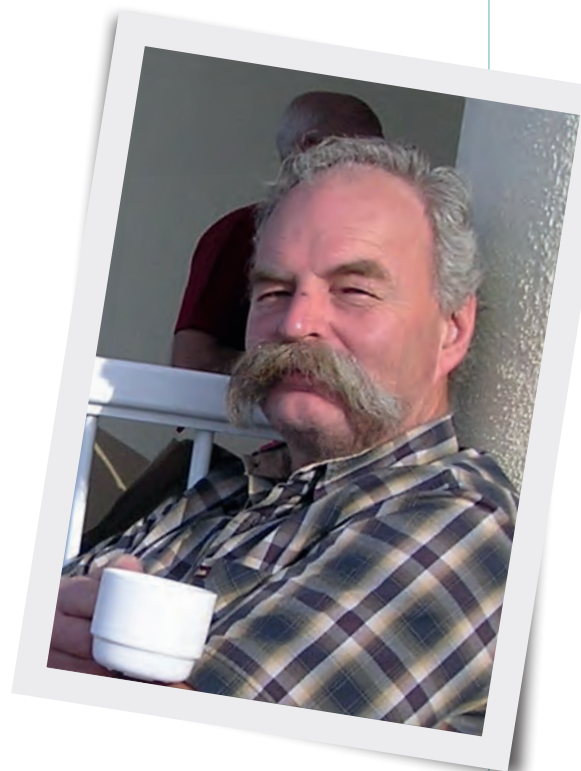
Det å delta på det årlige Gresskurset var en selvfølge, både for oss banearbeidere og klubben som bevilget penger til kostnadene. Følte nok i starten en stor avstand til Greenkeepere fra østre deler av Norge der de fleste golfbanene tross alt lå, og der de hadde holdt på med faget lengst. En kan lett føle seg underlegen, oversett og mindreverdig. Men heldigvis finnes det alltid folk som er inkluderende og tar kontakt med dem som ser litt ensomme ut og som tydeligvis ikke kjenner noen fra før. Og i tillegg er villige til å åpne opp og øse ut av sin kunnskap.

Og det er nok noe av grunnen til at jeg fortsatt er Greenkeeper. Det å tilhøre en kjerne av mennesker som uavhengig av at de egentlig arbeider for konkurrerende firma, hjelper hverandre, lærer hverandre opp og støtter hverandre. Og ikke minst at en kan se for seg et kjent ansikt til stemmen en hører i andre enden av telefonrøret, når en ringer og lurar på noe. Mye lettere å ta kontakt og løse problemer når en snakker med kjentfolk! Hvilken lykke for golfspillere i Norge at vi alle samarbeider for å bedre forholdene for deres idrett!

For du blir ikke nødvendigvis rik på penger som Greenkeeper, selv om lønna i de fleste tilfeller selvsagt er til å leve av. De fleste av oss må nok også innse at selv om vi på mange måter har det bra i klubbene våre, skinner det nok gjennom en ørliten rangmessig forskjell om en leser mellom linjene i diverse uttalelser fra styrerom og daglig ledelse. Dette å få aksept for viktigheten av det vi gjør, og verdien for klubbene av å ha dyktige Greenkeepere er vesentlig. Stå på videre dere som nå er i styre og stell i NGA!

Slutter nå – rett før jeg blir politisk...

***

Hans Einar Rustan

mekaniker på Vestfold GK, medlem av NGA i 30 år

Av: Mari Myhre

Tilfeldigheter gjorde at jeg gikk hos en tannlege fra en nabogrend, han lurte på om jeg kunne ta en liten sommerjobb på golfbanen. Sommerjobben har vart i 42 år. Det første jeg ble satt til var å rydde i skogen i en meter snø og tåke, jeg fant knapt tilbake til bilen min en peugot 504 som fungerte som pauserom. Matpakka var frossen og kroppen kald. 43 år etter, og jeg møter Hans Einar på pauserommet i maskinhallen på Vestfold GK over en kopp kaffe. Pensjonistlivet nærmer seg, men det er fortsatt noe ugjort for bilmekanikeren her i maskinhallen på Vestfold GK.

I 1977 ble 18 hulls banen fullført. Vestfold GK var den tredje 18 hulls banen i Norge, og jeg har arbeidet her siden 1975. Etter at klubben hadde bygd banen i 1958 ble det en økonomisk krise, etter at hvalfangsten ble avsluttet satt ikke pengene like løst. De 300 medlemmene drev mye av klubben på dugnad, og den faste greenkeeperen hadde forlatt banen for å starte egen virksomhet. Hans Einar forteller at han var ufattelig sliten mange ganger etter arbeid. Dressing med spade, og deretter trekking av dressenettet med

beinkraft. Syv dager arbeidsuke og ferie var det ikke snakk om. Den andre sesongen kom det en moelvenbrakke med telefon. Utstyret ble lagret på en låve, og det var først når sola tinte snøen fra låvebrua at det var mulig å skru litt på redskapen. Likevel er det den første tiden her som Hans Einar virkelig tenker tilbake på med stor glede. Klubben var behjelpelig med å finne vinterarbeid om det var blomsterproduksjon eller graving av kloakkledninger.

De første årene mine på Vestfold var det ingen å kontakte om faglige spørsmål. Det ble mange telefoner til Affe som var greenkeeper på Bogstad på den tiden. Hans Rype på Kjekstad GK var også til stor hjelp, og etter hvert ble jeg også kjent med Martin Astbø i Stavanger. Finn Miele på Randsfjorden tok initiativ til å danne en forening, og NGA ble dannet. Jeg ble valgt til kasserer, Hans Ording var revisor. Første regnskapsår hadde vi 13 bilag.

NGA har betydd mye for meg. Erfarings-treffene gir en fin anledning til å besøke andre anlegg. Gresskurs har vært viktig, og som Stål Bø sa da han var president :

« det er viktig å ha noe å vise fram når en skal søke ny jobb, og under lønnsforhandlinger», men jeg har aldri hatt noe behov for å vise frem noe papir. Uansett har gresskurs og erfaringstreff vært viktig for min egen lærekurve.

Jeg var Headgreekeeper i 29 år, og ga den ballen videre til Oddbjørn forteller Hans Einar . Klubben ansatte en svensk greenkeeper, det gikk ett år så sa han opp og flytte. Da ble Oddbjørn spurt- vi følte at vi måtte flere inn- det ble for mye for en person med personal og maskiner. Oddbjørn tok jobben- og det var jeg glad for. Jeg fikk mulighet til å konsentrere meg om maskinene på anlegget, og det har jeg trives godt med. Tittelen jeg fikk var innkjøp og driftssjef, men gjennom årenes løp har jeg blitt mekanikeren. Siden 1995 har Oddbjørn og jeg arbeidet sammen- og det har vært en viktig del av jobben for meg at vi har vært flere heltidsansatte. Det er en ensom jobb å ha alt ansvar alene. Mange 18 hulls baner som har bare sesong, dette har mye med økonomi å gjøre. Men at det er minst en person på heltid- for å ta avgjørelser gjennom året det bør være en selvfølge

Vi kjenner hverandre ikke så godt lenger. NGA har blitt mer internasjonalt, banene har ansatte fra mange ulike land. Personlig synes jeg det er vanskelig å prate fag på engelsk, det gir utfordringer. Det er viktig for NGA å representere flest mulig, og klare å samle oss som arbeider i bransjen.

**PORTRETT
INTERVJU**

sier Hans Einar bestemt.

Driften har blitt profesjonalisert, jeg snappet opp at noen sprøytet mot sopp på høsten på greenene, så jeg sprøytet i vei. I dag har vi mer kunnskap, både i forhold til å ta vare på vår egen helse, og miljøet rundt oss. Men på noen områder er vi på stedet hvil, lufterøret jeg har ønsket meg fra maskinhallen og ut er like usikkert nå som for 25 år siden. Å ha frivilligheten som arbeidsgiver, gir lite progresjon. Gode arbeidsgiverer er viktig. Greenkeeperne har ofte ikke gode nok arbeidsforhold. Å lede en golfklubb er et verv- og kontinuiteten blir ikke god nok. Det er bare slik det er i en idrettsforening – lufterøret fra maskinhallen, eller sikkerheten til banearbeiderne, det er tungt å nå frem til de som styrer pengesekken.

Husker gresskursene når alle kjente alle, et samhold som var helt fantastisk. Vi kjenner hverandre ikke så godt lenger. NGA har blitt mer internasjonalt, banene har ansatte fra mange ulike land. Personlig synes jeg det er vanskelig å prate fag på engelsk, det gir utfordringer. Det er viktig for

NGA å representere flest mulig, og klare å samle oss som arbeider i bransjen.

NGF jobber for lite med banespørsmål-banen er det viktigste, det er hjertet. Skal vi få flere interesserte så må produktet være der- og alle ledd må stille opp for å gi greenkeeperen gode arbeidsvilkår slik at banene blir best mulig. NGF burde satt inn penger på konkrete tiltak som bedrer miljøet og arbeidstakerne i bransjen.

Servicen fra firmaene i bransjen er god, og jeg synes de tar arbeidet vårt alvorlig. Nå er prisforskjellene små, man blir lett venn med leverandørene også på godt og vondt. Jeg har stor respekt for Øyvind Martiniussen som arbeider for Hako ground & garden. Han burde vært årets greenkeeper smiler Hans Einar. Alt er lettere når man får god hjelp av leverandører, kollegaer og arbeidsgiver. Det er fortsatt noen av de gode gamle leverandørene i bransjen slik som Svein Haug i PGM, Gunnar Tveit i TveitPark og Øystein Nøkland i Global Turf. Disse har vært med meg mange av årene mine her på Vestfold.

NGA er en fin organisasjon- frittstående – men er villig til å hjelpe enkeltbaner. Kunnskapstørste og informere ut til bransjen. Det er viktig for bransjen og de som jobber at NGA er en tydelig aktør. Det eneste jeg har å utsette er at jeg synes utmerkelsen årets greenkeeper burde kunne gis til alle. Alle medlemmene av NGA fortjener en utmerkelse, uansett rolle.

***

Uten at jeg hadde blitt medlem av NGA, hadde jeg nok ikke arbeidet med golf!

”

**PORTRETT
INTERVJU**

Terje Haugen

pensjonert greenkeeper

Av: Mari Myhre

Jeg ble medlem av NGA i 1992 forteller Terje, og medlemskapet i NGA det ønsker jeg å beholde! Det er jo ikke langt unna at jeg har vært medlem i hele NGA sin 30 år lange historie.

Jeg ble med i banekomiteen i Østmarka GK, som den gang hadde Krokhol som hjemmebane. På første møte med Frank (greenkeeper) og Tom Rune (grunneier og greenkeeper), ble det pratet og diskutert ting jeg ikke skjønnte en dritt av ler Terje. Skulle jeg ha noe der å gjøre, måtte jeg lese meg opp på greenkeeperfaget. Jeg var allerede golfdommer, så spillet hadde jeg sånn noenlunde begrep om. Jeg tok kontakt med Tor Senstad, president i NGA på den tiden og ba om hjelp. Tor var elskverdigheten selv og inviterte meg på Gresskurs. Jeg ble så fascinert av faget at jeg tok flere kurs i Sverige, kjøpte en rekke bøker, abonnerte på en rekke fagblader og leste mye. Jeg meldte meg inn i NGA, men også in de andre internasjonale. Meldte meg inn i NGA, BIGGA og GCSAA. Og resten er historie.

Arbeidslivet som greenkeeper startet i 1994, og ble avsluttet i 2015. I 1994 begynte Østmarka GK å bygge egen bane med 18 hull i Enebakk, syd øst for Oslo. (Krokhol hadde den gang 9 hull) og jeg fikk jobben som headgreenkeeper. Jeg sluttet våren 1999 og begynte som banearbeider under ferdigstillingen av Losby GK bane, for å videreutdanne meg i faget. Våren 2000 begynte jeg som

headgreenkeeper på Ballerud Golf og Treningssenter i Bærum. I 2008 flyttet jeg til Bjaavann GK i Kristiansand som headgreenkeeper, til jeg gikk av med pensjon i 2015. Jobbet en stund halv stilling som mekaniker etter det, så ja det ble jo noen år i gressfaget.

NGA har jo forandret seg disse årene, etter min mening veldig positivt. Fra å være en liten forening drevet bare på dugnad, til å ha lønnet ledelse og sekretær. Medlemsstallet er mangedoblet, men ånden om å hjelpe hverandre er den samme.

Uten at jeg hadde blitt medlem av NGA, hadde jeg nok ikke arbeidet med golf, så enkelt er det! Menneskene jeg møtte på veien fikk meg til å velge denne yrkesveien.

Fremover synes jeg NGA må fortsette å Utdanne sine medlemmer, både faglig og i å kommunisere med styret i golfklubben. Det siste er en «never ending story», med stadig nye medlemmer i styret. Når vi etter mye møye og besvær har utdannet de innstormende styremedlemmer om hva en golfbane virkelig er, slutter de og inn kommer nye styremedlemmer som skal revolusjonere det hele. Alle virker vaksinert mot å lese gamle styreferater og rapporter fra greenkeeper.

Terje forteller : « Som helt nyansatt på Østmarka GK, fikk jeg slengt i trynet av et styremedlem, hvorfor i all verden klub-

ben hadde ansatt en mann til den høye lønna, når det bare var å stoppe bussen som passerte på veien å jage ut noen arbeidsledige lasaroner som kunne klippe gress på deltid.»

På begynnelsen av 2000 tallet, dukket det opp en fyr på Ballerud og sa at han kom fra en skole nede i Vestfold (Gjennestad Gartnerskole) som hadde lyst til å starte med å utdanne greenkeepere og lurte på om jeg hadde noen kompendier fra de kurs jeg hadde tatt i Sverige. De var litt usikre på hvor de skulle legge lista på utdannelsen. Det var mitt første møte med Agnar Kvalbein, som har utviklet seg til et vennskap jeg setter meget høyt.

Som nyansatt headgreenkeeper på Østmarka, skulle jeg lage en gjødselplan, så jeg dro til nærmeste Felleskjøp og der jobbet Dr. Morten Eirik Engelsjord som fagsjef på bl.a. gress. En fyr jeg har mye nytte av og et vennskap jeg setter meget høyt.

Det er en lang rekke personer som har betydd minst like mye for meg i jobben som greenkeeper (plenpasser?), enn de som her er nevnt. Dere er ikke glemt og jeg husker dere alle med stor takknemlighet.

Gressbransjen i dag synes jeg har et høyt faglig nivå, mye forskning gjøres av STERF som gir oss gode argumenter ovenfor beslutningstagerne i klubben og medlemmene.

***

RYDER CUP BRUKER ALLTID DE BESTE MASKINENE. I ÅR OGSÅ FALT VALGET PÅ JACOBSEN

LF 570

JACOBSEN

KLIPPERE TIL
ALLE FORMÅL

GP 400

ECLIPSE 322

Mob: (+47) 905 60 660 - E-post: gunnar@tveitas.no - www.tveitpark.no
Adresse: TveitPark AS, Strandgaten 111, 4307 Sandnes

TveitPark

EFI
QUIETECH

- Yamahas eksklusive QuietTech EFI teknologi
- Bra komfort
- Opp til 23% bedre brenseløkonomi
- Yamahabygget motor

NYHET!

Bensindrevet golfbil som går nesten like lydløs som en elektrisk!

Yamahas nye golfbil **Drive² QuietTech EFI** har det laveste desibel nivå av alle bensindrevede golfbiler. Den er ikke bare stillegående, men med sin uavhengige fjæring tilbyr den deg også utrolig bra komfort og kjøreopplevelse. Med motorens lave brenselforbruk motiverer den til en sund investering.

Ingen annen golfbil har slik holdbarhet, pålitelighet og ekte kjøreglede.

Sett deg bak rattet og opplev følelsen.

For mer Information og prøve kjøring – ta kontakt med vår selger.
Varmt velkommen!

YAMAHA
Revs your Heart

Yamaha selges via Hako Ground & Garden AS, Lindebergveien 5, 2016 FROGNER – www.hako.no
KONTAKT SELGER: Øyvind Martiniussen, Hako Ground & Garden AS, Tlf. 90147475

Oddbjørn Tidemannsen

Headgreenkeeper Vestfold GK

Av: Mari Myhre

Jeg ble medlem i NGA 1995.

Som nabo til golfbanen kikket jeg over egne grønnsaksfelt og over til grønt gress. Etter noen harde somre, søkte jeg på stillingen som greenkeeper på Vestfold GK.

Utdanningen har jeg fra Gjennestad som produksjonsgartner. Jeg arbeidet som praksislærer på frilandsavdelingen, og som gymmlærer på Gjennestad Gartnerskole. Jeg drev deretter gården i 10 år med grønnsaker på friland. For å få nok inntjening ble det å øke produksjonen og øke produksjonen. Etter noen harde somre, ble løsningen å finne annet arbeid. Jeg vurderte å studere sykepleie på samme tid, og hadde arbeid på en psykisk avdeling ved siden av gårdsdriften. Det ble greenkeeping på golfbanen, og ikke sykepleie. Driften på gården ble nedjustert fra grønnsaksproduksjon til kornproduksjon og jeg ble lønsmottaker i det jeg tenkte på som mer behagelig liv som lønsmottaker. Aldri mer stå opp om natten for å vanne grønnsaker, tidlige morgener på sprøytet eller hvordan ble det igjen? Det er trivelig å drive for seg selv, men det er enn mer sosial jobb å være her på

golfanlegget smiler Oddbjørn.

Hans Einar Rustan var Headgreenkeeper i 1995 da jeg begynte å jobbe på Vestfold. I 2001 tok jeg over som Headgreenkeeper, og har siden da hatt den rollen her på Vestfold.

Livet som Headgreenkeeper, det er spennende og morsomt når det går bra, og det går jo ofte bra, men det kommer smeller. Jeg har hatt tøffe tak her på Vestfold. Det er tungt når greenene er sorte, og man er usikker selv om man kunne gjort noe annerledes. Erfaring er viktig, erfaringene mine her gjør at jeg takler vinterskader bedre enn før. Som Headgreenkeeper kan man ikke ta ansvaret for naturen. For meg er det viktig at vi arbeider som et team, selv om en har ansvaret. Gode kollegaer er gull verdt. Det verste er likevel når man har dårlig følelse på vinteroverlevelsen midtvinters- det er en påkjønning å jobbe med naturen. Klubben er like stor som tidligere, vi har trappet ned på administrasjonssiden, uten at det påvirker mitt arbeid. Jeg jobber mye- det blir mye praktisk og administrativt i en blanding, det er ledelse

i praksis etter mitt syn. Det har blitt strammere budsjetter, særlig i forhold til personal og driftsmidler- færre golfere, for få golfere nasjonalt- men her har det gått rundt. Arbeidsstokken har høy gjennomsnittsalder, og arbeidstimene er mange. Min kollega Hans Einar Rustan pensjonerer seg snart, hva jeg gjør er jeg ikke sikker på. Det frister å bli pensjonist i tidlig alder. Å arbeide uten mine faste støttespillere, det blir en stor overgang for meg.

NGA har utviklet seg på 30 år. De siste årene har det blitt flere små miljøer enn tidligere, færre nordmenn kommer inn i bransjen. For meg er det viktig at det er et norsk miljø. Vi har et lokalt nettverk fra Kragerø til Bærum, men det er også mange baner å ta av i dette området. Jeg er personlig for et mangfold, og forstår at det må komme folk utenfra for å ta disse jobbene. Det er kanskje vi nordmenn som ikke er så interesserte i å jobbe så hardt som det kreves for å stå i å levere til enhver tid for å få et godt resultat? Det skjer endringer, det er mer utskiftninger på personal nå enn før. Jeg tror at Vestfold GK har nytt godt av at det er stabile forhold på personal siden, alt

Banen er litt av sjela mi- området golfbanen ligger på er mitt nærområde. Jeg ønsker at området skal bli utviklet på en god måte hvor folk skal trives. Jeg bruker å si at jeg dyrker helse.

blir enklere når man kjenner hverandre. NGA betydde mye for meg da jeg kom inn i bransjen, det er fint å bli kjent med kollegaer- vi hadde mye erfaringstreff. Vi tok oss tid til å besøke andre anlegg. Dårligere bemanning i dag gjør at vi ikke har den handlingsfriheten, det savner jeg! NGA bør fortsette å arbeide for å få frem banedrift og alle sider ved skjøtsel. Alle som er i golfbransjen må få mer kunnskap om hva det vil si å stille et golfanlegg.

Banen er litt av sjela mi- området golfbanen ligger på er mitt nærområde. Jeg ønsker at området skal bli utviklet på en god måte hvor folk skal trives. Jeg bruker å si at jeg dyrker helse. At området banen ligger på er viktig for meg tror jeg har gjort at jeg har blitt i jobben over tid. Å møte menneskene som bruker golfanlegget, som liker jobben vi gjør er veldig hyggelig, og er en viktig del av jobben for meg.

Vi må huske å ta vare på hverandre når det er tøffe tider- man jobber døgnet rundt og holder på. Det er mange dommere der ute på anlegget, men oftest er

man selv den strengeste. For å tåle trykket må man ha støtte i egen organisasjon og stab. Det er viktig med gode rammebetingelser for å få en rekruttering. Jeg forstår godt at ikke mange unge ønsker denne hverdagen jeg selv har.

Er det verdt det?

Du har aldri helt fri- å leve med naturen er noe du gjør hver time. Du skal ha ryggrad for å klare det. Jeg tenker noen ganger at det er ikke verdt det, men jeg er her fortsatt. Jeg liker jobben min, men det er ikke en enkel hverdag. ***

**DEN ENKLE VEIEN
TIL GRØNT GRESS**

NORSKPRODUSERT! Norges største utvalg av naturgjødsel.

Helgjødsel Golf 10-1-7

HEL GJØDSEL

Langtidsvirkende – Jevn og moderat vekst – Tilsatt jern

Helgjødsel er basert på naturgjødsel som skaper rikere bakterieflora i jorda og dermed gir sunnere og friskere planter. Helgjødsel kombinerer egenskapene til hønsegjødsele med styrken til mineralgjødsele.

GOLF LANDBRUK ANLEGG HAGE

FORSLAG TIL KLUBBAKTIVITET:

**Plengjødsel
15 kg sekker
til salg i
Proshop**

- Effektiv mot mose
- Langtidsvirkende

**Salg av gjødselekker
gir god fortjeneste!**

Attraktiv klubbaktivitet med stort inntekstpotensial! Langtidsvirkende, norskprodusert naturgjødsel til hele hagen og plenen.

Produkter fra Norsk Naturgjødsel har blitt solgt av flere klubber og foreninger i en årrekke.

Resultatene har vært svært oppløftende, både for kjøperne av produktet som får en friskere hage, og for de lokale klubbene som oppnår god fortjeneste.

NORSK NATURGJØDSEL

Tlf: 51 42 00 22 • Web: naturgjodsel.no

AVSPENNINGSMIDDEL

-gjør forskjellen!

**Tenker du at avspenningsmiddel
kun er for tørre flekker?
Tenk igjen!**

Aqueduct er et avspenningsmiddel som brukes når man har akutte problemer med tørkeskader eller drenering. Perfekt for bruk på onduleringer og bunkerkanter.

Ett billig avspenningsmiddel for bruk på fairway, tee og green. Dispatch gjør at vannet lettere gjennomtrenger profilen, som i sin tur fører til mindre behov for vanning og gir en bedre turf. Effekten blir en tørrere og fastere overflate.

Primer Select har vært i markedet i mange år og generert gode resultater. Primer Select er et bra avspenningsmiddel som får vannet til fordele seg jevnt i profilen. Perfekt for Tunrapp og eldre jordgreener.

Revolution, navnet taler for seg selv. Revolution er det avspenningsmiddelet som gir deg muligheter i å lykkes! Den unike kombinasjonen av å kunne binde vann sidelengs og lede bort overflødig vann i greenen, gjør dette avspenningsmiddelet til et av markedets absolutte beste.

**Revolution er patentert og det
finnes ingen kopier!**

**VANN ER NØDVENDIG FOR
BÅDE DEG OG GRESSET.
BRUK AVSPENNINGSMIDDEL!**

Husk!

At en synlig tørkeskade er det siste tegnet på at noe er feil i profilen, som betyr at det ikke fungerer som det skal.

www.pgm.no

Kontor: 66 81 33 00 Thomas 950 51 576

GRATULERER NGA, MED 30 ÅR SOM SAMLENDE ORGAN FOR DE NORSKE GREENKEEPERNE!

Når jeg tenker etter har jeg jammen vært med dere noen og tyve av disse. Tiden går...

Jeg ble litt tilfeldig «headhunter» inn i bransjen. Mye på grunn av allsidig utdannelse – inkludert agronomi, i tillegg til å være en av tre grunneiere i nystartede Sola Golfklubb. Opprinnelig drev jeg som selvstendig byggmester, og hadde det helt greit. Likevel ble fristelsen for stor til å prøve noe helt annet – som jeg den gang absolutt ikke hadde peiling på. Og i tillegg i oppbyggingsfasen gå masse ned i lønn...

Den første tiden på jobb ble jeg titulert banesjef, før det etterhvert gikk over til Head Greenkeeper. Og jeg var sjef kun over meg selv, helt til jeg etter litt kamp med styret et halvt år senere fikk ansatt BK Sele som banearbeider.

Nå har jo han overtatt stafettpinnen, kan kalle seg Course Manager, og har ansvaret for Norges største golfanlegg. 2 stk 18-hullsbaner og en 9-hullsbane. Selv jobber jeg halvt, onsdag – torsdag – fredag, ca. 6 timer om dagen. Valgte selv å jobbe fredager, gøy å jobbe den dagen. Alle er i godt humør og hjelper hverandre med å bli ferdige – det er jo helg!

Mitt første Gresskurs var i Stavanger i 1996. Veldig beilelig, for da kunne jeg jo reise hjem etter undervisningen! Ikke visste jeg hva jeg den gang gikk glipp av. Den virkelige utdannelsen kom jo etter kursslutt om dagene. På hotellrommene eller kanskje i baren gikk diskusjonene høylytt, og all erfaringen og alle meningene kom fram. Det var virkelig da en kunne få aha-opplevelsene! For under forelesingen var det få som turte stille spørsmål eller diskutere med professorene som foreleste.

Vi var før «ensomme ulver» som kjempet på hvert vårt hjørne. Gjerne var vi redde for å bli avslørt som kunnskapsløse. Derfor sa vi ikke noe. De som faktisk hadde funnet på noe lurt, sa heller ikke noe. Kanskje for å konkurrere ut naboen, kanskje fordi de ikke forstod hvor lure de var.

Dette har heldigvis forandret seg med tiden. De fleste har utdannet seg innad i NGA systemet, eksempelvis ved deltakelse på flere av våre utmerkede Gresskurs. Dette gir at kunnskapsnivået til Greenkeeperne har steget betraktelig. De er heller ikke lenger så redde for å heve stemmen

i forsamlinger – stille «dumme» spørsmål, eller rett og slett gi litt av seg selv. Dette mener jeg kan tilbakeføres til tryggheten av å være en av NGA-gjengen.

Flott å være en del av noe større, der stier er tråkket opp og all kjent kunnskap innad i yrket er gjort tilgjengelig for medlemmene. Det gir at alle nå kan hente ut den optimale hjelpen til beste for seg og sin bane. Hjelpen er kanskje bare en kjapp telefon unna. Helt fantastisk utvikling fra den gang vi satt på hver vår tue og prøvde å løse problemene.

For mitt vedkommende har tiden som NGA medlem kun vært positiv. For det første er jeg blitt kjent med hyggelige folk fra det ganske land! For det andre vet jeg at jeg ikke er alene. Andre sliter med akkurat det samme som meg. Og dersom vi ikke sliter – det skjer faktisk – kan vi likevel slå på tråden til en kollega fra NGA, og bare ha en hyggelig meningsutveksling.

Kjell Sandanger,

ex President NGA, ex redaktør Gressforum, ex Head Greenkeeper, nå lykkelig utearbeidende Greenkeeper i halv stilling på Sola Golfklubb!

GRATULERER MED JUBILEUM!

30 års tjeneste for en bransje som server golfspillere i Norge fortjener stor honnør. Mange, men langt fra mange nok av landets golfspillere kjenner forutsetningene til å drifte golfbaner under våre klimatiske forhold. Dessverre har det nettopp i jubileumsåret vært ekstra mange baner som har fått føle naturens «herjinger» på kroppen.

Norges Golfforbund (som for øvrig har 70 års jubileum i år) setter stor pris på den jobben NGA gjør gjennom nettverks- og kompetansebygging. Styret i NGF har oppnevnt et eget utvalg – Banedrift. NGA er sterkt representert i utvalget. Utvalget skal bl.a.:

- Bistå i prioritering av arbeidet innen det grøntfaglige
- Bidra med synspunkter vedrørende prioriteringer i arbeidet som foregår i regi av den Skandinaviske forskningsstiftelsen STERF
- Spre kompetanse ut til klubbene
- Bistå i løsningen av de prioriterte oppgavene

NGF ser fram til fortsatt godt samarbeid med NGA og alle medlemmene i organisasjonen.

Vil samtidig benytte anledningen til å takke daglig leder Mari for godt og konstruktivt samarbeid gjennom flere år. Når Mari nå har valgt å søke nye utfordringer er jeg helt sikker på at den nye arbeidsgiveren vil nyte godt av hennes kompetanse og verdier. Lykke til i ny jobb!

Pål Melbye, Norges Golfforbund

Gress Service 90 AS

Telefon: 901 45 800
e-post: post@gs90.no
web: www.gs90.no

FOR GRØNT OG VAKKERT MILJØ

Range og puttinggreen

Banen

Greenkeeperredskap

STOLT SAMARBEIDSPARTNER GJENNOM

30 ÅR

VI GRATULERER NGA MED JUBILEET

UTSTYR TIL GOLFBANER OG ØVINGSOMRÅDER - FRØ - GJØDSEL - SPRØYTESÅING

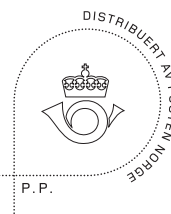
**Du kan også annonsere i Gressforum!
Ta kontakt med oss for å gjøre en avtale.
Kontakt oss på adm@nga.no**

B

Returadresse:

Norwegian Greekeepers Association
CO/ Norges Golf forbund
Postboks 5000
0840 Oslo

NORGE

Vi hjelper deg å vedlikeholde din golfbane.

Nå er det tid for å starte planleggingen for den kommende golfsesongen. Vi på Hako Ground & Garden har alle de maskinene som kreves for at din golfbane skal få en bra oppstart, samt vedlikeholdes riktig under hele sesongen. For greener, fairways, tees og rough tilbyr Toro en komplett oppsett av lufting- og vedlikeholdsløsninger som hjelper deg og holde din bane i topp stand. ProCore-seriens luftere har lenge ansett å være ledende i forhold til hullkvalitet, holdbarhet og produktivitet. Toro ProPass toppdresser, med sin fargekodede innstillings løsning, er enkel å bruke under alle spredningforhold fra ultralett spredning til krevende fylling av lufttings hull. Finnes som etterhengende og flak-montert versjon.

Annen praktisk redskap er Sisis såmaskin for 3-pungt montering med piggvalse som på ett raskt og effektivt sett ser till at du får en jevn og fin hjelpesåing.

Varmt velkommen inn til vår erfarne selger for informasjon! Hos oss på Hako finner du markedets bredeste sortiment av premiumprodukter hva gjelder vedlikehold av alle typer av områder og miljøer.

Les gjerne mer om Hakos verden på vår hjemmeside – www.hako.no

TORO ProCore 648

- Luftingsbredde: 122 cm
- Luftingsdybde: Ned till 102 mm
- Luftehoder: 6 stk
- Arbeidshastighet: 1,23-2,42 km/h

TORO ProPass 200

- Beholderens kapasitet: 540 liter (stroken). 710 liter (topplast).
- Regulering: Standard eller elektronisk trådløs
- Lastekapasitet: 905 kg

SISIS Variseeder 1300

- Traktormontert 3-punkts hjelpesåmaskin.
- Arbeidsbredde: 130 cm. Kapasitet: 140 liter.
- Variatorstyrt utveksling.

Velkommen til
HAKOS verden

Hos oss finner du maskiner fra velkjente varemerker:

Hako Ground & Garden AS – www.hako.no